

II
VIII
58
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

II
VIII
58
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

Leon B^e A Boerhs fatum

N° II. Secundo 59

II. VII. 58.

I

De Pictura his breuissimis commentarijs conscriptum quo nra domos sit oro: ut
 & primum a Mathematicis quae ad rem pertinet uideantur accipiemus: quibus
 quidem cognitjs quae ad ingenij suppeditionem Pictura abissis naturae principijs
 exponemus. sed in omni nra orone illud spectari uehementer peto no me
 ut Mathematicum sed ueluti pictorem his de rebus loqui: illi in solo ingenio
 se immetu omni materia species & reru formas metunt: nos uo q subaspe
 ctu rem esse positam uolumus: uelut pinguiore (ut aiunt) mineria scri
 bendo utemur: ac recte qde esse nobiscu actum arbitramur: si quo pacto
 in hac plane difficili & quoniam (qde uiderim) alio tradito hris materia
 nos legentes intellexerint. peto ergo nos no ut puro a Mathematico: sed
 ueluti a pictore tantu scripta interpretentur. Itaq principio nouisse opor
 tet punctum esse signu (ut ita loquar) quod minime in partes queat
 diuidi: signu hoc loco appello qeqd insufficie ita insit ut ocuulo possit co
 spici: quae uo intuitu no recipiunt: ea nemo ad pictorem nihil p tineret negat:
 na ea solu imitari studet pictor quae sub luce uideantur. Puncta qd ita
 nenter inordinat iungant: linea extendent. Eratq apud nos linea signum
 cuius longitudo sane in partes diuidi possit: sed erit latitudine usq adeo
 tenuissima ut nusq findi queat. Lineam alia recta dicitur: alia flexa.
 recta linea est signu a puncto ad punctu directe in locu protensu: flexa
 ea est quae a puncto ad punctum no recto gressu sed sinu facto fluxerit.
 Lineae plures quasi filo nitela si adhaere cohaerant superficiem ducunt: est
 superficies: naq superficies extrema corporis pars: quae no profunditate aliqua sed tantu
 latitudine longitudine atq p inde suis qualitatibus cognoscat. qualitatem

Punctus

Linea

Diuisio li
 neae

Recta

Flexa

Superficies

alia superficies inherere ut nisi prius alterata superficies minime se moueri aut
 seungi queat. alia uero qualitates huiusmodi sunt ut eade facies sup. faciei manente
 sub aspectu in ita locant ut superficies in se alterata esse uideatur. p. petue aut
 superficies qualitates geminae sunt: una quae p. extremis illi ambitui quo superfi-
 cies clauditur notescat. quae quidem ambitui non nulli orizontem appellant. nos
 (si liceat latius uocabulo) similitudine quadam appellemus oram: aut (di-
 sta libeat) fimbriam. eritq. ipsa fimbria aut unica linea aut pluribus lineis
 p. finita. unica ut circulari: pluribus ut altera flexa: altera recta aut etia
 quae pluribus rectis lineis ambiat. Circularis quidem linea est ipsa fimbria quae
 totum circuli continet. Circulus uero est forma superficies quae linea ueluti corona
 obambit. q. si in medio aderit punctus res radij ab hoc ipso puncto directi ad co-
 ronam ducti longitudine inter se aequales erunt. at is idem medius punctus
 Centri circuli dicitur. Linea uero recta quae his coronae circuli sequente p. q. centri
 reprobatur: ea diameter circuli ap. Mathematicos uocatur nos eadem centri nomi-
 nemus. hocq. loco sit ap. nos ab his mathematicis p. suasi q. aunt nulla lineam
 aequos angulos a coronae circuli signant tibi nisi quae recta ipsum centrum atti-
 gerit: Sed ad superficies redeamus. ex his n. quae recensui facile intelligi possunt
 ut tractu fimbriae imutato ipsa superficies & fauorem & nomen q. pristinus p. dat.
 atq. quae triangulus fortassis dicebat. nunc tetragulus aut plurius deinceps
 angulorum nominabitur. dicet quidem fimbriae mutata si linea aut anguli non mo-
 plures sed uel obtusiores longiores uel uel breuiiores acutiores uel quo quo pacto
 frangit. is locus admonet ut de angulis non nihil dicamus. Est n. angulus extre-
 mus superficies a duabus lineis se inuicem secantibus confectus. Angulorum tria sunt
 genera: rectum: obtusum: atq. acutum. Angulus rectus est unus ex quatuor
 angulis q. a duabus lineis se se mutuo secantibus ita cōsistit: ut cuius reliquo-
 rum trium sit aequalis. hinc est q. aunt oēs recti anguli inter se sunt aequales.

et petua q
tates due

Omixon.

Om.

Fimbria.

irregularis l.

Carculus.

entrou-

Diameter.

regulus.

regulus

742 (11)

[illegible]

superficies

plana.

Species
fines.

Spem.

conexa

fices

Composition
first.

19

6. adu.

crisim.

usam superficiem intente suapte in ac mira q'da subtilitate cognunt p' t'iacis
 sunt a'ra corporaq; sumus mo' rora & lucida penetrantes q; aliquod densum
 & opacu offendant. quo in loco cuspide ferientes euestigio h'artant. veru' no' mi-
 nima sunt ab' p'ncipio disceptatio a superficie an ab oculis q'de ipsi radij erumpant.
 que disceptatio sane difficilis atq; apud nos admodu' inuictis p'ereat. ac ima-
 ginari q'de decet radios quasi fila quada' teretia ac tenuissima que capite
 quasi in manipulu' arte sunt colligata una' sunt p' oculu' interius ubi sensus
 uisus co'sideat. recipi. quo loco no' seus ac truncus radioru' adstent. a quo
 q'dem exeuntes in longu' laxati radij ueluti rectissima uirgulta ad oppo-
 situm superficiem effluunt. Sed inter hos radios no' nulla est differentia qua
 tenuisse p' necessarium est. differunt q'de uarij & officio. na' alij finib' sup-
 ficieru' co'tingentes totas quantitates superficies metiunt. hos ergo q' ultimas
 p'ntes superficies libando uoluerit extrinsecos radios appellemus. alij q'dem
 radij ab o' dorso superficies seu recepti seu fluentes intra ea' pyramidem
 de qua paulo post suo loco dicemus sui quoq; officiu' p'agunt. na' colorib;
 & luminibus q'de imbuunt q'h ipsa superficies refulget. hos ergo medios ra-
 dios nuncupemus. est q' ex radijs medijs q'dem q' similitudine quadam
 centrica de qua supra diximus linea centricus dicat. q' in superficie ita
 p'stet ut circa se utruq; aequales angulos reddat. Itaq; tres radioru' species
 recte sunt: extremoru' medioru' & centrici. p'sentemur igit' q'd
 q' radij ad uisendu' co'ferunt. ac primo de extremis: postea de medijs.
 Radij extre-
 mi. de centrico dicendu' erit. Radijs q'd extremis quantitates metiunt.
 est n' quantitas spatii inter duo puncta fimbria' transiens p' superficiem
 q' oculus quasi circulo quo da' instrumento h'is extremis radijs metitur.
 suntq; tot in superficie q'titates quot sunt disuncta in fimbria sese co'nespi-
 cientia puncta. na' proceritate qua inter superu' & inferu' seu latitudinem

qua inter dextru' & sinistru' seu crassitudinem que inter propinquius
 & remotius: seu metas quas uis dimensiones aspectu' recognoscimus. ijs
 tantu' radijs extrinsecis utimur. ex quo illud dici solitum est uis p' trian-
 gulu' fieri cuius basis uisa quantitas uisusue latera sunt: idem ipsi radij
 qui a punctis quantitates ad oculu' p'tendunt. ac illud q'dem certissimum
 est: uis p' hunc ipm' triangulu' quantitatem nulla uideri. latera ergo
 trianguli uisus in se patent: anguli q'dem in hoc ipso triangulo diuisi sunt:
 alterutra illa quantitates capita. tertius uo' angulus est uis q' basi oppo-
 situs intra oculum co'sistit. neq; hoc loco disputandu' est: utru' in ipsa
 interu' interioris nerui usus ut aiunt p'quiescat: an in superficie oculi
 quasi in speculo aiato imagines figurent. Sed ne oia q'dem oculoru' ad
 uisendu' hoc loco munera referenda sunt. satis n' erit h'is co'mentarijs
 succurre qua ad rem p' necessaria sunt demonstrasse. cu' igit' in oculo
 consistat angulus eo quantitate breuiorem appareat ex quo p'longe distat
 uisus regula' deducta est hac quo iudicet acutior sit in oculo angulus eo
 quantitate breuiorem appareat. ex quo p'longe distat: cur sit q' multo in
 teruallo quantitas ad punctu' usq; extrinsecus esse uidetur. uerum haec cu'
 ita sint sit t' no' nullis superficie ut quo illi propinque sit uisus oculus
 eo paucior: quo remotior eo longe plurima superficie parte uidetur. q'd
 in superficie ita esse distat. Quantitates ego pro interuallo maiores
 ac minores intuentib; no' nunq; uident. cui rei q' probe ratione tenuerit.
 minime dubitabit medios radios aliquando fieri extremos: extremosq; in
 teruallo mutato item fieri medios. atq; idcirco intelliget ubi medij ra-
 dij sint facti extremi illis quantitate breuiore appareat. co'tra ex extre-
 mi radij intra fimbria recipiat quo magis a fimbria distent. eo maiore p'p'one uideri.

Hic solent sumo ap[ud] familiares regula[rum] exponere quo plures radij uideri
 do occupent. eo quantitate[m] prospectu[m] grandiore[m] existimari. quo aut pau-
 ciore[m] comminore[m]. ceteru[m] hi radij extremi dentatum uniuersam s[er]iem
 sufficien[ter] co[m]prehendentes ipsam tota[m] sufficien[ter] quasi cauea[m] circumdant. unde
 illud aune usq[ue] p[er] pyramidem radijsam fieri. dicendu[m] idem est q[uo]d sit
 pyramis quo ut pacto ea radijs co[n]struat[ur]. ea nos nro more describamus.
 Pyramis est figura corporis oblongi a cuius basi o[mn]es linee recte sursum
 p[er] tracta ad uniuersam cuspide[m] p[er]tendunt. b[er]is pyramidis uisa sup[er]
 ficiat. latera pyramidis radij ipsi usum quos extrinsecos n[on]nisi dixi
 mus. cuspidis pyramidis illae co[n]tra oculu[m] co[n]sidet. ubi anguli quantitate[m]
 co[n]tinent in unu[m]. haecenus de extrinsecis radijs ex q[ui]b[us] pyramis co[n]ci-
 pit. qua omni exoratore[m] constet multu[m] interesse. qua interuallu[m] inter
 sufficien[ter] atq[ue] oculu[m] interiacent. seq[ue]r ut de medijs radijs dicendu[m] sit.
 Radij medijs sunt ea multitudo radioru[m] qua ab radijs extrinsecis septa
 intra pyramidem co[n]tinet[ur]. atq[ue] i[st]i q[uo]dem radij id agunt q[uo]d aut[em] Come-
 leonta animal & huiusmodi feras natu co[n]tinentas solent propinque
 reru[m] colores fuscipere ne a uenatorib[us] facile reperiant. hoc ip[su]m medijs
 radij exequunt[ur]. na[m] a sufficien[ter] co[n]tractu usq[ue] ad cuspide[m] pyrami-
 dis toto tractu ita coloru[m] & luminu[m] reposita uarietates inficiunt.
 ut quo n[on] loco rumpere[n]t. eodem loco ip[su]m inhaustu[m] lumen atq[ue] eund[em]
 colorem exprimerent. ac de his medijs radijs primu[m] re ipsa cogni-
 tum est eos multo interuallu[m] deficere aciemq[ue] habetio[n]em agere. Demu[m]
 cum ita sit ratio repta est. na[m] cu[m] i[st]i de ceterisq[ue] omnes radij in sinu
 minib[us] & colorib[us] imbuti & graues aerem p[er]uadant. sitq[ue] aer ip[su]s no[n]
 nulla transiendine suffusus sit ut multa pars oneris du[m] aer p[er]ce-
 bnat fessis radijs deficiat. idcirco recte aune quo maior distantia sit.

Radius
 centricus. eo sufficien[ter] obscuriore[m] & magis fuscum uideri. Astat ut de centrico ra-
 dio dicamus. Centricu[m] radiu[m] dicimus eu[m] q[uo]d solus ita quantitate[m] ferat ut utriq[ue]
 anguli angulis sibi co[n]tinentib[us] respondeant. quatu[m] uo ad hunc centricu[m] ra-
 diu[m] attinet. uerissimu[m] est tunc esse o[mn]iu[m] radioru[m] accerrimu[m] ac minacissimu[m].
 neq[ue] negandu[m] est q[uo]d tunc magis uideri maiorem q[uam] in eam centricu[m] ra-
 diu[m] instancie possint plura de centricu[m] & radij in & officio referre. tati
 hoc no[n] p[er]tinet. hunc uniuersu[m] radiu[m] quasi uniuersu[m] quadam co[n]gressionem con-
 stitutu[m] ceteris radijs foueri. ut merito Dux radioru[m] & princeps diu de-
 beat. reliqua uo qua ad ostendendu[m] ingerim[us] p[er]tinissent magis q[uam] ad ea de
 q[ui]b[us] dicere instituimus p[er]tinerent. multa et de radijs suis locis acco[m]mo-
 datu[m] dicent. hoc aut locu[m] satis sit q[uo]d huius co[m]mentu[m] uolunt p[er]tinentas.
 ea retulisse ex q[ui]b[us] neq[ue] dubitent hoc ita esse q[uo]d q[uo]dem satis demo[n]stratu[m]
 puto interuallu[m] scilicet centricu[m] radij positione mutatis illis sufficien[ter]
 alteratu[m] uideri. na[m] ea q[uo]dem aut minor aut maior aut deniq[ue] lineari &
 anguloru[m] inter se co[n]iunctas imutata[m] apparbit. Centricu[m] ergo positio dista-
 tiaq[ue] ad rectitudine[m] usus plurimu[m] co[n]ferunt. est q[uo]d tertiu[m] aliq[uo]d ex quo sup-
 ficiat. diffomes & uaria intuentib[us] exhibent. id q[uo]d est luminu[m] receptio.
 na[m] uideri licet in specula atq[ue] co[n]uexa sufficien[ter] si uniuersu[m] tantu[m] adsit lumen
 una parte subobscura altera clariore[m] esse sufficien[ter] ac eodem interuallu[m]
 centricu[m] positione pristina manente modo ea ip[s]a sufficien[ter] diuerso &
 prius sub lumine iaceat uidebis fuscas illic esse partes qua antea sub diuerso
 lumine sitae clarebant atq[ue] eas dem clari esse qua prius obumbrate erant.
 tu et si plura circumsistent lumina p[er] luminu[m] numero & uiribus uariis suis
 locis macula candoris & obscuritatis micabunt. hac res exp[er]imentis ip[s]o
 co[n]probatur. sed hic locus admonet ut de luminib[us] & colorib[us] aliq[uo]d referamus.
 Colores. Colores a luminib[us] uariari pala est. si q[uo]d o[mn]is color no[n] idem co[n]spectu est in
 umbra ac sub radijs luminu[m] positus. na[m] umbra fuscu[m] coloru[m] hunc claru[m] & agnu[m] exhibet.

humidi

vij. species
colorum.

gens color.

asuis.

inidis.

inereus.

dicant pñ posse uideri nihil quod ipm nō sit colore & lumine uestitū maxima
idecirco inter colores & luminā cognatio est ad usum agendum quā qñ sit hinc in
telligit q lumine penne ipsi q colores pereunt: redonnetq lucē una & ipm
colores cū uiribz luminū restaurat. quā res cū ita sit uidentia est ergo de
coloribz primo dehinc inuestigabimus quēadmodū colores sub luminibz uari
ent: missam facimus illam pñor. disceptationem: quā primum ortus color
inuestigant: nā qd uinat pictorem nouisse quo nā pacto ex rari ac de fsi
aut ex calidi & succi frigoris huius mōq mixtionē color existat. neq tñ
eos philosophantes asserunt: q de coloribz ita dispuant: ut color speciei
numero septem statuāt: album atq nigrū duo colorū extrema: unū qdem
intermedium: tñ inter quodq extremū atq ipm mediū binos q alior plūs
altero de extremo apiat quasi de lumine amittentes collocant. pictorem sane
nouisse sat erit q sint colores: & qñ modis in pictura illis utendū sit: noli
a pñoribz redargui q dū pños sectantes duos tñ esse in rerū natura in
teperos colores album asserunt & nigrum. ceteros uō omnes ex mixtionē
istorū duorum. ego q dē ut pictor decoloribz ita sentio: p mixtionibz color
oriri alios colores penē infinitos: s; esse apud pictores colorū uerū gñū pro
mō elementorū quatuor: ex qbz plurimē species educant. nāq est n. igne
us (ut ita loquar) color quem rubrum uocant. Aeris q celestis seu caelestis
+ dicitur: aquae color uiridis: terrae uō cinerēū colorem hē: ceteros oēs colo
res uelut Diaphani & Porphyri lapidis ex mixtionē factos. Vide gñā ergo
colorū quatuor: quorū sunt pro albi & nigri admixtionē species admodum
innumerabiles. Videmus frondes uirentes gradibz desecere uiriditate quo ad
albescant. itaq ipm uidemus in ipso aere ut circa ori xontem plerūq albente
uapore suffusus sensim ad propriū colorem redeat. tñ & in rosīs hoc uidemus
ut alia plena & mēsa purpurea: alia genas uirgineas: alia cādidi albi
mutent. Terraeq color pro albi & nigri admixtionē suas species habet

Lumina.

nō igit albi pñmixtio genus colorū imutat: sed species ipsas creat. cuiq dē psi
mitem uim niger color habet. nā nigri admixtionē multa species oriuntur
q qdem pulchre ex umbra quā ipse color alterat. patet. si qdem crescente umbra
coloris claritas & albedo deficit. lumine uō insurgente clarescit & fit can
didior. ergo pictori satis pñuaderi pōt albi & nigri minimē esse ueros
colores sed colorū alternatores ut ita loquar. si qdem nihil inuenit pictor
quo ultimū candorē luminis referat. pñter album solū nigrū quo ultimas
tenebras demōstret. Adde hūc q albi aut nigri nūq inueniēs: qñ ipm
sub aliquo genere colorū sit. sequit de u luminū. Lumina alia syderum
ut solis & Luna & lucifera stella: alia lampadum & ignis. ac inter hae
magna differentia est: nā lumina syderū ad modo pñes corporū umbras
referunt. ignis uō umbrē maiores q ipsa corpora sunt. ac q fit umbra cū ra
diū luminū interceptum: radij intercepti aut alio flectunt aut nise ipsos
reciprocant. flectunt uelut cū a sufficit aqua radij solis in lacunaria
exiliunt: flect q oīs radiorū flexio angulis inter se (ut probant Machina
fici) aequalibz. sed hae ad alia partem picturae pñtinent. radij flexi eo colo
re imbuunt: quē in ea aqua flectunt suffundē inueniunt. hoc ita uidemus
fici cū facies p ambulantiū in pñis subimāde apparent. Dixi ego de sup
ficiibz: dixi de radijs: dixi quo pacto uisendo extrinsecus coadificet pñe
mis: probauimus q maxime inter sit interuallū centricū radij positionē
ac luminū receptionē certā esse. ueni cū uno aspectu nō una modo sed &
plurimas q sufficit inueniunt. posteaq de singulis sufficiibz nō omnino ieiune
cōscripsimus: nūc inuestigandū est quēadmodū cōmēta sese sufficies efformant.

singule qd superficies ut docuimus propria pyramide suis coloribz & luminibz
 reserua prouident. qd ex superficie corporu integant tota corporu p spectu
 quantitates unica pyramidem referent tot minutis pyramidibz grandia quot
 eo prospectu superficies radijs cōprehendant. huc cū ita sint: dicet tñ qd piam
 qd tanta indagatio pictori ad pingendu afferet emolumentu. nepe ut intel
 ligat se futurū artificē plane optimū ubi optimē superficiez discrimina &
 proportionē noxat (quod paucissimi admodū nouerūt) nā si rogent: qd linea
 quā tingunt superficies contineat assēq oīa rectius possunt qd qd ista studeat
 responderē. quare obsecro nos audiat studiū pictorū. quā nō didicissē in
 uabit: ea a quo uis pceptore discere nūq̄ fuit turpe. ac discant qd dū
 lineis circūit superficies: dumq̄ descriptos locos implent coloribz tentam nūq̄
 magis queri qd ut in hac una superficie plures superficiez forme reseruent
 nō secus ac si superficies hāc quā coloribz operiūt esset admodū uictrā &
 placida huiusmodi ut p ea tota pyramis uisua pmeret recto intervallo
 eorūq̄ centri & luminis positione communis in aere suis locis cōstitutis.
 quod ipm ita esse demonstrant pictores dū sese ab eo quod pingunt amouēt
 longiusq̄ cōsistunt natum dūc cuspide pyramidis queritales unde
 oīa rectius cōcerni intelligunt. Sed cū hāc sit in qua pingit unica seu
 tabula seu parietis superficies in qua pictor plures una pyramide imphen
 sas superficies studeat effingere necesse erit aliquo loco sui pyramidem ui
 sua psciendū ut istis quales fimbrias & colores intercasio dederit tales
 pictor lineis & pingenda exprimat. quā cū ita sit picta superficie inue
 tes intercasionem quadam pyramidis sui dent erit ergo pictura intercasio
 pyramidis uisua secundū datū intervallo posito centro statutisq̄ luminibz

in data superficie lineis & coloribz apte reseruentur. iā nō qm pictura di
 ximus esse intersectionē pyramidis oīa idcirco pscienda sunt. ex
 qh hāc intercasio sit notissima. nobis ergo notissimis sermo habendus est
 de superficie a qh pyramidis pictura intercasionem manere demonstrati
 De superficie. Est superficies alia prostata iacent ut parimenta & edificiorū & cetera
 superficies aequē a parimento distantes. alia in lateris inclinant ut sunt
 superficies aequē distantes & cetera superficies parietibz collineares. Inter se aequē distan
 tes & superficies dicuntur cū intermedia inter eas distantia ei loco eadem est.
 Collineares. Collineares superficies illae sunt: quas eadem determinata recta linea dū
 in parte sui aequē cōtingit uti sunt superficies quadratorū columnarū: quae
 rectū in ordinē ad porticu adstant. hāc illis quae supra de superficie
 diximus addenda sunt. his uō quae de radijs cū extrinsecis tñ intrinsecis
 & centricis atq̄ his quae supra de pyramide uisua recensimus adden
 da est illa Mathematicorū sententia: ex qua illud probat: qd si linea recta
 duo alienius trianguli latera intersectet. sitq̄ ipsa secans & nouissime
 trianguli cōdens linea altera linea prioris trianguli aequē distantis. eritq̄
 tñ qd is maior triangulus huius minori pportionalis. hāc Mathematici.
 At nos quo clarior sit nra orō lateris hanc proportionē explicabim.
 intelligendū est qd sit hoc loco proportionale. Dicimus proportio
 nales angu nales esse triangulos quorū latera & anguli inter se eadem admodū
 rōnem seruant. qd si alteri trianguli latera sit mēgrendū bis qd basis
 & alteri ter: oēs huiusmodi trianguli seu sint illi qd maiore seu
 seu minores modo eadē latera ad basim (ut ita loquar) cōuenientia hēant

gellius

erunt inter se proportionales. nam quae pars ad partem extat in maiori tri-
gulo eadem in minori. ergo trianguli quae se habent oēs inter se proportio-
nales sunt. hoc qd ut aptius intelligat similitudine quadā utemur. est qdem
homo pusillus homini maximo proportionalis: nam eadē fuit proportio palmi
ad passum & pedis ad reliquas corporis sui partes in Cuiandro quae sunt in flex-
cule: quem Gellius supra alios hoīes procerū & magnū fuisse edictat. neq-
tū etiā fuit alia in membris Heraculi proportio qd fuit in Antiochi gigantis
corpore. siqde utrisq; manus ad cubitū: cubiti ad propriū caput & ce-
terorū membroz simetria pari ordine cōgruebat. hoc ipm in triangulis
evenit ut sit aliqua inter triangulos cōmensuratio p qua minor cū mai-
ori ceteris in rebus pterq; in magnitudine cōveniat. haec autē si satis in-
telligat statuamus mathematicorū sententia qm ad rem nrā cōducit
oēm intercessionē alienius trianguli aequē distantē a basi. triangulū cō-
stituerē illi suo maiori triangulo proportionalem. & n. quae inter se pro-
portionalia sunt. in ijs oēs partes mutuo respondent. inq; nō dīversae
& nō cōgruentes partes ad sunt haec minime proportionales sunt. partes
trianguli infini sunt ipsi radij qd eadē erunt in proportionabilibz q̄tita-
tibz numero admodū pares: ac in nō proportionabilibz aequē distantibz erunt
dissimiles. nam altera istarū nō pportionalit̄ q̄tatis aut plures occupabit
radios aut pauciores. nō ita ergo quē admodū minor triangulus ali-
q̄s maiori proportionalis sit. & meministi ex triangulis pyramidem
infini cōstitui. ergo oīs nō sermo de triangulis habitus ad pyramide
trahatur: ac p̄suasū qd apud nō sit nullas q̄tates sufficiens quaeq;
ab intercessionē distent: in pictura alterationem aliquā facere
Nam si illi qdem equidistantes quatuor. in omni equidistant
intercessionē: sup̄ proportionabilibus p̄ant.

quae res citat si seget illud qd nō alterat q̄tates ex q̄s fimbria efficit
nulla fimbria alteratio in pictura succedit. Itaq; illud manifestū est oēm py-
ramidis infini intercessionem usq; sufficere aequē distantem illi prospecta sup-
ficie esse cō proportionalem. Dicimus de sufficē intercessionē proportionabilibz
hoc qd sufficē p̄te aequē distantibz. verū cū p̄ plurima p̄tenda suffi-
cies nō aequē distantes ad sint de his nobis investigatio diligens hūda est
q̄s nō intercessionis explicat. & n. longū esset p̄ difficileq; atq; obscuris
simis in his triangulorū ac pyramidis intercessionibz oīa Mathematicorū
regula p̄sequi: idcirco nrō more ut pictores dicendo procedamus ac
referamus brevissimē aliqua de q̄tates nō aequē distantibz: q̄s p̄ceptis
facilis erit oīs nō aequē distantes sufficē cognitio. q̄tatem. Ergo nō
quatuor aequē distantē alia radijs infinis collineares: alia radijs aliq̄s infinis
tes nō aequē distantē sunt. Quatuor radijs collineares qm triangulū nō
efficiunt radiorūq; numerū nō occupant locū idcirco in intercessionē nullū
adijsunt. ac in q̄tates radijs infinis aequē distantibz q̄s qd est maior
angulus trianguli erit obtusior: tanto cū q̄tatis minus radiorū
exapiet: atq; idcirco in intercessionē minus obtinebit spatij: sufficē
q̄tatem. Itaq; diximus. It cū in sufficē non
sint q̄tates aliqua aequē ab intercessionē distantes. cetera nō eisdem
sufficē q̄tates nō aequē distent. tā ob rem sit: ut quae in sufficiē ad
sunt aequē distantes q̄tates haec sola in pictura nulla alterationem faciant
quae nō q̄tates nō aequē distent haec q̄tatem angulū qd in triangulis sit maior obtusior

[illegible]

ut dicunt Cyclosem dormientem parua in cubula pingens fecit uixit / sicut res
pollucem dormientes amplectentes ut ea sicut rogant in iuramento dormiens
multo maximus uideret. habetis a nobis forme dicte sunt quae ad inferi
di uim quicquid ad intercessionem cognoscendi spectant. restat quod non modo quod sit atque
ex quo esset intercessio: uerum et quodammodo debeat fieri ad rem pertinet. dicens
dum est de hac intercessione quae notata iam pingendo exprimitur. de hac
igitur ceteris obmissis referam quod ipse de pingendo efficitur. Principio in suffi
cie pingenda quod amplum libeat quadrangulum rectorum angulorum inscribo. quod quod
mihi pro apta fenestra est ex qua historia educta. illiusque magnos uicini
in pictura esse huius determino. huiusque ipsius huius longitudinem intrinsecus
diuido. quod quod mihi partes sunt proportionales cuius mensura quod uicini brachii
nuncupantur: nam ea tria brachiorum. ut ex similitudine membrorum huius potest admodum
colis humani corporis longitudo est. ista uero mensura iacentem infimam
descripti quadranguli linea in quod illa istius modi recipiat partes diuido.
at mihi quod ipsa iacens quadranguli linea est proximior transversa et aequa
distans in paruo mento uisa quadranguli. post haec unicus punctus quod sit in
loco intra quadratum constituto. quod in punctus cuius loci occupet ipsum ad quod radius
centricus punctus applicet idcirco Centricus punctus dicat. Et hoc huius modi centrici
puncti positio est non aliter a iacenti linea quod sit illius pingendi huius longitudo
nam hoc facto aequali in sola spectantes et pictae res adesse uidentur: posito quod
et centricis proportionibus lineas rectas a puncto ipso centricis ad singulas lineas
infinita distantia spectantes transire successive sub aspectu alterent. huius
centrici non nulli quod una ab diuisa aequa distantia linea intra quadrangulum ducuntur.

spatium quo d' inter utrasq; lineas ad huc iniquas partes diuiderent: tñ hinc secunda
 equè distans linea alia uero, aequè distans hac, leg' adderetur. ut spatium qd
 inter primā diuisā & secundā aequè distans linea est in tres ptes diuisū
 und' pte sua excedat spatium in quod sit inter secunda & tertia linea: ac de
 ceteris reliquis lineas addiderit, ut semper sequens inter lineas esset spatium ad ante
 cedens subduplantiens ut uerbo Mathematicorum loquar, itaq; sic illi qd facerent
 quos & si optima quanda pugnandi mā seq' affirmē, eos dē tñ nō pām errare
 censeo q' in casu primā aequè distans linea posuerunt tñ & si ceteris aequè
 distantes lineas remota modo subsequat' nō tñ hnt quo sit certus assiduis ad
 bonè spectandū locus: ex quo ad modū in pictura errores facile succedunt.
 Quid huc q' istoz rō admodū intrusa esset ubi centricus punctus aut supra aut
 infra pñtū hōis longitudinē adstaret: tñ et res pñtū nō nullas uetus rebus,
 pñtū nō uet' rōne distent uideri posse nemo doctus negabit remus rōnem
 explicabimus sup' de his demonstrationib' pñtū cōscribemus: quas & nobis
 fabris dū admirarent' miracula pñtū miraparuit. nā ad eā ipam ptem
 huc quā dēci ēia maxime pñent. ergo ad rem rediamus. huc cū ita sint
 igit' idcirco hūc optimis adinueni modū. in ceteris oib' eadē illa & centrici
 puncti & lineas iacentis diuisionem & a puncto lineas ductiones ad singlas
 iacentis lineas psequer. sed in successibus transuersis q' d' tñ hūc modū pñtū
 hōis areola in qua d' g'nta linea una recta. hac diuido in eas partes iniquas
 iacentis linea q' d' g'nta diuisa est: de hinc pñtū s'nsū ab hac linea punctū uniu
 tñ alie q' est in q' d' g'nta centricus punctus iacente diuisa q' d' g'nta linea
 distans: ab hoc q' puncto ad singlas hūis ipsius diuisiones singlas lineas
 duco. tñ q' d' g'nta distans esse inter spectantis oculi & pñtū statuo
 atq; illū statuo interuersionis loco p'pendiculari (ut aiunt Mathematici) linea

Linea p'pendiculari interuersione diuisionem lineas quas ea inueniret efficio. p'pendicularis qd linea ea est
 qua alia recta linea diuidens angulos utriusq; circa se rectos heat. igit' hac mihi
 p'pendicularis linea suis p'positionib' terminos dabit ois distans qua inter transuer
 sas aequè distantes pñtū menti lineas esse debeat. quo pacto ois pñtū menti parallelos
 descriptos habeo. est. n. parallelus id spatium quod inter sit inter duas aequè distantes
 lineas deq; supra nō nihil attingimus. q' d' q' recta descripta sint in d'ito erit si una
 eadē recta cōtinuata linea in pñtū pñtū cōtinuata q' d' g'nta diamet' sit. est
 q' d' q' Mathematicos diamet' quadranguli recta q' d' g'nta linea ab angulo ad sibi oppositū
 angulū ducta qua in duas partes quadranguli diuidat it' ut ex quadrangulo duos
 triangulos efficiat. hūc ergo diligentissime absolutis una it' d' g'nta transuersa aequè
 ceteris inferiorib' distans linea qua duo stantia magni quadranguli latera secet
 p' q' d' punctū centricū p' meet. hac qd mihi linea est terminus atq; hūc quē nulla nō
 plus alia q' sit uisantis oculis q' d' g'nta excedat. ea q' punctū centricū pñtū idcirco
 centrica dicat'. ex quo fit ut q' pñtū hōis in ultimū parallelo pñtū mō longe
 minores sint q' qui in anteriorib' adstāt. quā rem qdē a nā ipa ita ostendi
 palam est. nā in templis uidemus hōium pambulantū capita fere in altis q' d' g'nta
 nutare pedes uō eoz q' longius ad sint forte ad genu anteriorū respondere. hac
 ois diuidendi pñtū rō maxime ad eā pñtū ptem pñtū. quā nos cōpositio
 nem suo loco nominabimus & hūis mōi est ut uerbar nō ob materia nauitatem ob q'
 hac cōmentandi breuitatem pñtū ab legentib' intelligat'. nā ut ex opib' pñtū facile
 intelligimus eadē fortassis as maiores nōs q' esset obscura & difficillima admodū
 incognita latuit. uix n. ullā antiquoz historiaz apte cōposita neq; pñtū neq; ficta
 neq; sculpta neq; pñtū. quā de re hac a me dicta sunt breuiter & ut existimo nō
 omnino obscurē. sed intelligo quāia sint ut cū in ijs nullā eloquentie laudē adpñtū
 quē. tñ eadē q' pñtū nō cōphendit uix ullū nō uel pñtū labore q' d' g'nta

Subtilissimus autem & ad picturam bene promissus ingenij hanc quoquo modo dicant facillima
 malis & pulcherrima sunt. quae quidem multis & a non parum ad has nobilissimas
 artes promissus et si ab eloquentissimis dicantur ad modum ingratis sunt. a nobis non eadem
 quod sine ulla eloquentia brevissime recitata sint fortassis non sine fastidio legent.
 Sed velim nobis dent uenia si dum in primis uolumus intelligi id prosequi ut clara
 esset nostra oratio magis quam coepit & ornata. quae non sequentur minus (ut spero) traditi
 legentibus afferent. Diximus ergo de triangulis de pyramide de interuisione qua
 dictanda uidebantur. quas res si consueui apud socios prolixius quam da geometrica ratione
 cum caeteris essent demonstrant. quod huius commentariis breuitatis causa premitte
 dum consui. huius non solum prima picturae artis rudimenta recensui. eaque idcirco ru
 dimenta nuncupari uolumus quod in eruditis pictoribus prima artis fundamenta
 uideantur. Sed huius modi sunt ut quae eadem probe tementur. is enim ad ingenium tuum adco
 gnoscenda picturae diffinitionem. tum et ad ea de quibus dicturi sumus non minimi
 profuisse intelligant. neque sit quod dubitet futurum pictorem minus bonum esse quam
 pingendo conetur non ad uirum intelligat. frustra enim artem contendit nisi quod sagitta
 dirigas destinatum habeas. ac uelim quidem apud nos persuasum esse eum solum fore pictorem
 optimum qui optime cum fimbriis tui suppellectilis quatuordecim oes notasse didicerit. contraque
 eum futurum minus bonum artificem affirmo qui non diligentissime quae diximus omnia tene
 rit. idcirco nobis haec de suppellectilibus & interuisione dicta praecessaria fuerunt. sequi
 ut pictorem instituamus quodammodo quae mente concepit ea manu imitari faciat.
 Quod quoniam hoc perdiscendi studium forte nimis laboriosum uideri potest. idcirco
 hoc ostendendum censeo quod sit pictura non indigna in qua oem operam & studium co
 sumamus. nam habet ea quodam in se in animo dum dominam non modo ut quod deami
 citra diuinae absentes pictura praesentis esse faciat. uerum et defunctos longa post
 secula uiuentibus exhibent ut summa cum artificis admiratione ac uisitatione uoluptate
 cognoscant. & eorum Plutarchus Cassandram unum ex Alexandri ducibus quod simulachrum

iam defuncti Alexandri imitator. in quo regis maiestate recognouisset toto corpore
 crepidasse. Agesilaus. Agesilaus quoque Lacorum minimi passum a quo se aut pungi aut fingi. ita propria
 forma diffidebat. quae de re sua recusante a posteris effigiem cognosci quod esset deformis.
 itaque uultus defunctorum per picturam quodammodo uita elonga degunt. quod pictura
 deos exprocent quos gentes uenerent. maximam id quodam mortalium donum fuisse ce
 serdum est. nam ad pietatem qua superis potissimum conuincti sumus. atque ad animas inte
 Phydias. grae quadae cum religione detinendos nimium pictura profuit. Phydias in Elide
 Iouem fecisse dicitur cuius pulchritudo non parum recepta religioni adiecerit. id non
 ad delicias ac honestissimas atque ad rectum deum quod conferat pictura cum aliunde
 tum maxime hinc licet uideri. quod nulla ferme dabis remusque adeo pio sa qua pictura
 societas non longe diamorem multoque gratissima efficiat. cum: genera & istius mor
 chara omnia pictoris manu sunt pio sora. quumque ipsam picturam ante elaboratum
 longe plurimo auro pendit. quum uel plumbum metallo uilissimum si Phydias aut
 Prazetelis manu insimulaturum aliquod deductum sit argento nudi atque inelaborato
 Zeus. esse pio suis fortasse portabit. Zeusis pictor res suas donare coepit. quoniam (ut
 idem aiebat) pio enim non possent. nullum enim pio existimabat inueniri quod satisfi
 ceret. hinc quod aut pingendis aut pingendis aiantibus quasi alterum se se inter mor
 tales deum praestaret. has ergo laudes habet pictura. ut ea instructi in opa sua
 laudes picturae adorari uideant. tum se bene simillimos esse intelligant. quod quod oem artium uel
 magistra uel sancti principum pictura ornamentum est. nam architectus quodam epistolia
 capicula: bases: columnas fastigiaque & huius modi caeteras oes adificiorum laudes
 (in fallor) ab ipso tum pictore sumpsit. pictoris enim regula & arte lapicida
 sculptor. oisque fabrum officina oesque fabriles artes dirigunt. Denique nulla
 pene ars non penitus abiectissima repperiet. quae pictura non spectet ut in
 rebus quicquid adsit decoris id a pictura sumptum andream dicere.

[illegible]

humilis

Phyloches
Leantes.

in pictura
talia venit.

Plinius.

cultura semper
res.
utmanor.

Sifchinus
 ugonus.
 Senocrates

Demetrius p^r

pitissim f
re.

1

Anst. R. ^{des.} ^{refemunt} de tabulis pictis p̄ta p̄ne incredibilia. Anistides thebanus. Nō. p̄ia magis
 pictura imicē centū talentis uendit. Rhodū nō incensā a Demetrio R. ^{pictura}
 re nē P. rothogenis tabula p̄ret refemunt. Rhodū ergo unica pictura fuit
 ab hostibz redempta possumus affirmare. multa p̄terea huius mōi a scriptoribz
 collecta sunt: q̄ apte intelligas semp̄ bonos pictores in summa laude & ho
 norē ap̄ cēs fuisse uersatos: ut et nobilissimū ac p̄tiosissimū cūes p̄uq̄ &
 Reges nō modo pictis rebz sed pingendis q̄ maximē delectarent. Lucius
 Manlius ^{Manlius} cuius romani & Fabius hō in urbe nobilissimus pictores fuerunt.
 Turpilij. Turpilij eques romani uetona pinxit: sitcedus p̄tiosus & proculianus
 sitcedus pingendo nomen adeptus est. Pacinnus poeta tragicus Enij poeta reſus ex
 Pacinnus ^{poeta} filia Heculem infors pinxit. Socrates: Plato: Metrodorus: pyrrhus q̄ p̄u p̄u
 Socrates. ^{Plato} na claruerūt. Hero: valentinianusq̄ Alexander Severus ^{impatores} p̄gēdi
 Hero & ^{alijs impa} studiosissimi fuerūt. Longū esset referre quot principes quot nē reges huius
^{toris} nobilissime arti dediti fuerunt: tū et minimē de ceteris pictoribz ueteris
 Demetrii turba recensere. quā q̄dem p̄ta fuerit hinc cōspici p̄t q̄ Demetrio phalereo The. Nō.
 phalereo: ^{phalereo} nostratis filio trecenta sexaginta statua parti equestri & parti iennibz legis
 ferunt intra quadringentos dies cōsumatae sunt. ea nō in urbe in qua totius
 fuerūt sculptorū numerus uetere & pictores nō paucos exāssē arbitramur. sunt +
 q̄dem cognate artes eodēq̄ ingenio pictura & sculptura nutrita s̄z pictoris
 ingenij q̄ in re longē difficillima uerſet semp̄ p̄ferē. uerū ad rem redeamus.
 Ingens nāq̄ fuit & pictorū & sculptorū illis temporibz turba: cū & principes & plebei
 & docti atq̄ indocti pictura delectabant. cūq̄ inter primas p̄uicinas p̄das signa
 & tabulas in theatri exponēbat: eoq̄ processit res ut Paulus Aemilius ceteriq̄
 nō pauci romani cūes filios inter bonas artes ad bene beneq̄ minendū picturā
 Paulus Aemilius ^{Paulus Aemilius} docerent: qui nos optemus ap̄ grecos maximē obseruabāt ut ingenū & libere
 Pueri ite ^{bonas artes} picturā ad
^{lebant}

Pueri ite
bonas artes
picturam ad.

cebano.

educati adolescentes una cu hinc Geometria & Musica pingendi q arte instrueret.
 Martia Varronis filia
 q & feminis ex hac pingendi facultas honoris fuit. Martia Varronis filia
 q pinxit ap seniores celebrat. ac fuit qdem tanta in laude & honore pictura
 ut ap ceracos caneretur. sed ut ne senius pictura discere liceret. neq id qdem
 inuenerit. na est pingendi ars parafata liberalibz ingenijs & nobilissimis animis
 dignissima. maximeq ap me optimi & pstantissimi ingenij sep fuit indi-
 cium illius quem pictura uehementer delectari intelligerem. tu & si haec
 una ars & doctis & indoctis aequa ad modu grata est. quae res nulla fere
 alia in arte euenit. ut quod q itas delectet impitios q moueat. neq facile
 quidpi inuenies q na maiorem in modu optet se in pictura profeasse. ipam
 deniq naturu pingendo delectari manifestu est. Videmus n natura ut
 gaze in marmoribz centaurus Regumq lauiatas facies efficiat. qn (ut aiunt)
 laue Musae in genibus Pyrrhi nouem musas cu suis insignibz distinge a natura ipa
 fuisse deputas. adde his q nulla ferme ars est in qua p discenda ac excedenda
 ois aetas & pitoru & impitoru tanta cu uoluptate ueset. Licet de m ipso
 proficere si qm me cu uoluptatis q causa ad pingendu cōfero (qō facio
 sane p sepius cu ab alijs negocijs oculi suppediat) tanta cu uoluptate opi-
 niffo. ut tertia quarta quoa hora elapsa esse postea mix possum credere.
 itaq uoluptate haec ars affert. du ea colas. laudem diuitias. & ppetua
 fama. du eod bn excolta feceris. quae cu ita sit (cu sit pictura optimu
 & uetustissimu ornamentu reru liberis digna doctis atq indoctis grata)
 hortor studiosos inuenes ut quoad liceat pictura plurima opam impendat.
 proxime eos moneo q pictura studiosissimi sunt ut oi opa & diligentia
 prosequat ipsam perfectam pingendi artem teneat. sit nob q in pictura
 praestare cōtenditis cura in primis forma & nois. quae te uetere assentes uidetis.

ac meminisse qde iuuabit semp aduersa laudi & uirtuti fuisse auaritia
 quatu n intentus animo raro posteritatis fructus assequer. Vidi ego pluresq
 in ipso quasi flore p discendi illuc decuisse ad qstū. & neq diuitias neq lau-
 dem ullam fuisse adeptos. q si ingeniu studio auerissent in laude facile co-
 scendisset. quo in loco & diuitias & uoluptate nois acceperent. itaq de his
 satis haec tenus. ad instructu redeamus. Pictura in tres partes diuidimus
 diuisio. qua qde diuisionem ab ipa na coptam habemus. na cu pictura student
 res uisas representant. notemus quae ad modu res ipsa sub aspectu ueruant
 principio qde cu qd aspiciamus id uidemus esse aliqd quod locu occupet. pitor
 uo huius loci spatium circumscribet. eaq rationem ducenda fimbriae apte uo-
 cabulo circumscriptione appellabit. proxime intuentes diuiscimus ut plu-
 rima prospecti corporis superficies inter se edueniant. hasq sufficiem
 cōpositiones. cōnnectiones artificis suis locis designas recte cōpositione nominabit.
 postremo aspicientes distinctius sufficiem colores discernimus cuius rei
 receptio in pictura q ois differentias a luminibz recipiat q cōmode
 luminu. ap nos receptio luminu dicitur. Pictura igit circumscriptio. cōpositio
 & luminu receptio pficiunt. de his ergo sege ut q breuissime dicamus
 Circumscrip- & primo de circumscriptione. Circumscriptio qdem ea est q lineis abitu
 ptio. fimbriam in pictura cōscribit. in hac Parasu pitoru cu cuquo est
 Pafius ap Xenophonte Socratis sermo pulchre fuisse pici tradunt. illu n
 lineis subtilissimis examinasse aut. in hac uo circumscriptione illud
 paupt seruadu censeo: ut ea fiat lineis q tenuissimis atq admodu
 Apelles. uisu fugientibz cuius moi a pellem pitoru exerceri solitu ac cu P ro-
 thogene centasse referunt. na est circumscriptio aliud nihil q fimbriae notatio

qua quodam si ualde apparenti linea fiat non margines superficie impictas; nisi
 multa aliqua apparetur. tu cupere aliud nihil circumscriptione nisi fimbriam
 ambiti prosequi: in qua sane uolenter exercendam affirmo. nulla enim compositio
 nullas luminis receptio non adhibita circumscriptione laudabitur. at sola circumscrip-
 tio plenius gratissima est. circumscriptionem ergo opera debet ad qua quodam bellis
 sunt tenenda nihil accommodatus inueniri posse existimo. id uelut quod se
 inter familiares meos suu solitus appellare intercessionem: cum ego usum meum
 primum adinueni. id istius modi est. Velum filo tenuissimo & rari textu quo
 mi colore penetrat filis grossioribus in parallellas proportionales quadris quot li-
 bet distinctu tellario quo distinctu. quod quidem inter corpus representandum atque
 oculum constituitur: ut per ueli raritates pyramidis uisina penetraret. hic in hac ueli
 intercessio profecto comoda uisus non parca: primum quoque easdem semper innotat sup-
 facies referat. nam positus terminus illico pristina pyramidis eiusdem reperies.
 qua res absque intercessione sane difficillima est: & nostri quod sit impossibile aliquid
 pingendo recte imitari quod non perpetuo eandem pingendi faciem seruet hinc
 est quod depicte res quod semper eadem facie seruet facilius quam sculpta emulat.
 Tum nostri quod intervallo ac centrice positione mutatis res ipsa uisa al-
 terata appareat. Itaque hanc non mediocrem quam dixi utilitate uelut
 stabit: ut res semper eadem conspectu persistat. Proxima utilitas est quod fim-
 briae situs & superficie terminum certissimis impingenda tabula locis
 facile constitui possint. nam cum in parallelo frontem in proximo nasum.
 in propinquo genas. in inferiori mentum. & istiusmodi omnia suis locis
 disposita intuearis: itidem in tabula aut pariete suis quod parallellis
 diuisa illico omnia collocabis. postremo hoc quod uelut maximum
 ad discenda picturam adinuentum habet. quod quodam rem ipsam prominentem

& rotunda in ista planitie ueli descripta & depictum uideas. quod ex rebus
 ad facile & recte pingendam utilitate uelut exhibent satis & iudicio ex-
 pientia intelligere possumus: neque eos audiam quod dicant minime educere puto
 rem his rebus assuefieri: quod & si maximum ad pingendum adinuentum af-
 ferant: tamen huiusmodi sunt ut absque illis uix quod se artifex possit. non
 a pictore (mi fallor) infinitum laborem exposcimus: sed pictura talem ex-
 petamus: quia maxime promineat & datis corporibus per similes uideat.
 quia rem quodam non satis intelligo quo nam pacto unquam sine ueli adinuenire possit
 quod uel mediocriter assequi. Igitur intercessione hac id est uelo quod dixi utane
 quod student in pictura proficere. quod si absque uelo expiri ingenium delectet hanc per
 parallellas rationem intuentu prosequantur. ut semper linea illis transuersa ab altera
 perpendiculari per se tam imaginem. prospectum terminum in pictura statuunt.
 Sed cum plerumque inceptis pictoris fimbriae superficie dubia & incerta sint uelut
 in uideri quod non decernunt quo potissimum loco tempora a fronte discernunt.
 docendi idcirco sunt quo nam argumento eorum rei cognitione assequatur. natura
 id quodam pulchre demonstrat: nam ut in planis superficie intuemur ut suis propriis
 luminibus & umbris insignes sint: ita & in steris atque ediculis superficie quasi
 in plures superficies easdem diuersis umbris & luminis maculis quod dicitur uidemus.
 ergo singula partes clauitate & obscuritate differentes pro singulis superficie
 habere sunt. quod si ab umbrato sensum deficiendo ad illustrem colorem uisa superficie
 estimant tunc medium quod inter utrumque spatium est linea signant oportet quo
 omnis colorandi spatium non minus dubia sit. Restat ut de circumscriptione aliquid
 referamus: qua ad compositionem quod non parum pertinet. idcirco non ignorandum est
 quod sit compositio in pictura. est autem compositio ea pingendi non qua partes in
 opus pictura componunt. quod plurimum pictoris opus historia. historia partes
 componit: corporis pars membrum est: membrum pars est superficies. cum enim sit circumscrip-
 tio ea non pingendi qua fimbriae superficie designantur: cuius superficie alia parua

Compositio.

ut animantium: alia ut edificiorum & colossorum amplissima sint: de parvis sup-
 faciebus circumscribendis ea precepta sufficiunt quae hactenus dicta sunt. nam ostensu
 est ut eadem pulchre velo metuantur. in maioribus ergo superficiebus noua ratio res-
 perenda est: quae de re quae supra in euidentibus a nobis de superficiebus radijs.
 pyramide & interuersione exposita sunt: ea sed mente repetenda sunt. denique
 meministi quae de paucamentis: parallellis & centrico puncto: atque linea diffini-
 in paucamentis ergo parallellis inscripto alia murorum & quae in huiusmodi quas
 incalescentes in paucamentis superficiebus edificanda sunt. dicam ergo breuiter quod ipse
 in hac coedificatione efficiat. principio ab ipsis fundamentis exordium capio. lati-
 tudinem & longitudinem murorum in paucamento describo: in qua quod de descriptione
 illud a natura aduertit: nullius quadrati corporis rectorum angulorum plus quam duas
 solo incumbentes multas superficies uno aspectu posse uideri. ergo in describendis
 paucamentis fundamentis id obseruo ut solum ea latera curua quae sub aspectum
 pateant: ac primo semper a proximioribus superficiebus incipio. maxime ab his quae aq-
 ab interuersione distant. itaque has ego ante alias describo: atque quae uelim esse har-
 umque longitudinem ipsis in paucamento descriptis parallellis costringo. nam quot eadem
 esse brachia tot mihi parallelos absumo. medium uero parallelorum & utriusque diame-
 tri mutuali sectione accipio. nam diametri ad diametrum intersectio medium in
 quadranguli locum possidet. itaque hac parallellorum mensura pulchre latitudinem atque
 longitudinem surgentium a solo murum describo: tunc altitudinem quoque superficiebus hinc
 non difficillime assequor. nam quae mensura est inter centricam lineam & eam pa-
 mentis locum unde aedificij gradus insurgit eadem mensura tota illa gradus
 seruabit. quod si uoles istam quantitate a solo esse usque in sublime quate-
 est huius pictae longitudo & fuerit linea centrica ad huius altitudinem posita
 erit: tunc quidem ab infimo gradus capite usque ad centricam lineam brachia tria
 tu uero quod gradum istum uelis usque ad brachia duo decim excreuerit tunc tam uide
 quod tu est a centrica usque ad inferius gradus caput sursum uersus educito. ergo
 exclusis quod reuelamus nobis pingendi prae possumus ac angulares superficies circumscribere

14
 Circula. Restat ut de circulantibus superficiebus suis finibus describendis enarremus. Circula
 res lineae. res quidem ex angulantibus extrinsecae: id esse sic facio. Quod eam quadrangulo rectorum
 angulorum in circulo. huiusque quadranguli latera in partes eius modi diuido in partes
 inferiores in pictura quadranguli latera diuisa est. lineasque a singulis punctis ad sibi
 oppositos punctos diuisionum ducens paruis quadrangulis aream replet. illicque cir-
 culum quod uelim magni super inscribo ut mutuo sese circuli & parallela linea
 faceret. omnesque sectionum puncto loco adnoto. quae loca in suis parallellis pau-
 menti descripti in pictura consigno. sed quia esset extremus labor ac fere in-
 finitus parallellis totum circuli multis ac multis locis percurrere quoad numerosa
 punctorum consignatione fimbria circuli continuaret. ideo ipse cum octo aut quot
 libuerit per sectiones notaro. tunc ingenio cum circuli ambitum persequendo ad hos ipsos
 signatos terminos duco. foret assis breuior esset uia hanc fimbriam ad umbram luminis
 circuli scribere modo corpus quod umbram efficiat certa ratione suo loco interponere.
 Itaque dicimus ut parallellorum adiumentis maiores superficies angulares & circula
 res circumscribantur. absoluta igitur de circuli descriptione sequi ut de compositione dicen-
 dum sit. repetendum ideo est quod sit compositio. Est autem compositio ea pingendi
 ratio quae partes in opus picturae componit. Amplissimum pictoris opus non colossus
 sed historia. maior nam est ingenij laus in historia quam in colosso. historiae partes
 corporum: corporis pars membrum est. membrum pars est superficies. prima igitur opus
 partes superficies quae ex his membra ex membris corporum: ex illis historia ultimam
 illud quidem & absolutum pictoris opus perficit. ex superficiebus compositione illa elegans
 in corporibus coemittas & gratia extat: quae pulchritudinem dicunt. nam is uultus
 & superficies aliae grandes aliae minimas illuc prominentes istuc intus minimi
 reclusas & reconditas habent (quales in uiculis ualibus uidemus) erit quidem is
 aspectus turpis. iniqua uero facies ita uultus aduincit superficies ut amara uultu
 nam in uultibus suauis defluant: nullaque angulorum asperitates exeat. hanc
 nam in uultibus suauis defluant: nullaque angulorum asperitates exeat. hanc
 merito formosam & uenusta facie dicemus. ergo in hac superficiebus compositione
 maxime gratia & pulchritudo persequenda est. quae nam non parua id assequamur.

compositio
membrorum

nulla modo mihi alia uisus est certior q̄ ut natura ipsa intrinsece p̄
ac diligentissime spectemus quodammodo natura mira reū artifex in pul
cherrimis membris superficies composuerit in qua imitanda omni cogitatione
& cura uersari uelōq̄ quo dicimus ueraciter delectari oportet. dñs̄ sup̄
a pulcherrimis corporibz superficies in opus relatu sumus. semp terminum p̄
destinamus quo lineas certo loco dirigamus. hactenus de superficie compositione.
Sēq̄ ut de compositione membrorum referamus. in membrorum compositione clauda
in primis op̄a est ut uel quicq̄ inter se membra pulchre conueniant. eadē
tunc conuenit dicunt cu & magnitudine & officio & specie & coloribz & ceteris.
si quę sunt huius modi res ad ueritatem & pulchritudinem correspondant.
q̄ si in simulacris aliquo capite amplissimi. pectus pusilla. manus p̄ angula.
pes tumidus. corpus turgidū ad sit. hac sēq̄ compositione erit aspectus deformis.
ergo quiddā circa magnitudinē membrorum tenenda est. inq̄ sanē cōte
suntione uinac in cūctis pingendis primū ossa ingenio subterlocare. nā
hac q̄ minime inflectant. semp certā aliquā sedem occupant. tū oportet
neruos & musculos suis locis inhaerere. deniq̄ extremū carnē & cutē ossa &
musculos uestire reddere. sz uideo hoc in loco fortassis aderunt obijcientes
q̄ supra dixerim nihil ad pictorem earz rez spectare. q̄ nō uideant. recte
illi q̄ dem sed uelut in uestiendo prius nudū subsignare oportet quē postea
uestibz obambiendo inuoluamus. sic in nudo pingendo prius ossa & musculi
disponendi sunt. quos moderatis carnibz & cutē ita op̄as ut quosint muscu
li loco nō difficile intelligere. ac n̄ cū has oēs mensuras natura ipsa expli
catas in mediū exhibeat. tū in eis dē ab ipsa natura proprio labore reco
gnoscendis uoluntate nō modicā inueniet studiosus pictor. idē circa labore
hinc studiosi suscipiant. ut q̄ tū in simetria membrorum recognoscenda studij
& opere posuerint. tū ubi adeas res q̄ didicerint. membra firmadas p̄fusiue intelli
gat

Nū tū ad monit

Vitru.

Demonpictor

me

vñ tamen admoneo ut incommensurando aīante aliquod ipsius aīantis membru
sumamus quo cetera metiant. Vitruuius architectus hoīs longitudine pedibus
diminuerat. ipse nō dignus arbitror si cetera ad dignitatem capitis referat. tū
& sit hoc aīante ferre cōe esse in hoīs ut eadem ad pedes & q̄ est aīante
ad uiculi capitis mensura intersit. Itaq̄ ipso suscepto membro cetera quo mo
danda sunt. ut nulla in toto aīante membru adsit longitudine aut latitudine
ceteris nō correspondens. tum providendū est ut oīa membra sui uiculi de quo
agitur officij exequant. Decet currentem manus nō minui actare q̄ pedes.
ac p̄m originem malo in oī membris sui modestū q̄ palestrā stentet. Demon
pictor Haplicitem incertamine exessit ut illi sudare tū q̄ dīceret alteruq̄. Tu
arma deponere ut plane anhelare uideret. Fuit & q̄ uixem pingeret ut in
eo nō uerā sed fictam & simulacra insana agnoscat. Laudat ap̄ roma hū
stoma in qua M. eleagor defunctus asportat. q̄ q̄ oneri subsunt angī & oī me
bris laborare uideant. in eo q̄ mortuus sit. nullū adsit membrorum quod nō de
mortuū appareat. oīa pendet. manus. digiti. ceruix. oīa languida cecidit.
deniq̄ oīa ad exprimenda corporis mortem cōgruunt. quod q̄ dē oīm difficulti
mū est. nā oī ex pte oīosa in corpore membra offingere. tam sumū artificis est.
q̄ uinac oīa & aliq̄ agentia reddere. ergo hoc ipm in oī pictura seruandū est.
ut quęq̄ membra sui ad id de quo agitur officij ita p̄gant ut nē minimūq̄ dem
articulus pro re uacet minare. ita ut mortuūq̄ membra mortua ad iudice
mus. inuentū nō oīa uinac esse uideant. uinac corpus tū dicit cū motu
quoddā sua sponte agat. mortuūq̄ aīantē esse ubi membra uinac officia hoc est
motum & sensum amplius ferre nequeunt. ergo quę corpus simulacra
pictor uinac apparere uoluerit inq̄s efficiet ut oīa membra suos motus
exequant. Sed in oī motu ueritas & grā seruanda est ac maxime
ij membrorum motus inuacē & gratissimū sunt q̄ aciri in altum petunt. tū spem
quod dixerim in cōpōnendis membris spectanda esse. nā p̄ aliquid esset se
Helenē aut p̄ligonē manus seniles & rusticae uiderent. aut se ita est

positio cor
porum.

pectus teneri & cervice lenis. aut si Ganymedi frontis rugosa cura aclethe
aut si Adoni cūm robustissimo laterale lenia & gracilia addiderimus: tū
et in eos simulachro in quo uultus sint solidi & suavia pleni (ut aiunt) turpe
esset lacertos & manus macie absumptas agere. cōtraq; qd chemenidem ab
Aenea in insula timentū pingeret facit quā cū fuisse Virgilius refert: nec
ceterū facili eductura sequeretur: esset is qd p̄tor p̄ rudiulū atq;
ineptus. itēq; specie oīa cōueniant oportet: tū colore qd inter se cōrespondent
velim. nā qd sint uultus rosei: uenusti nūci: his pectus ac cetera mē
bra fusca & tenebrosa minime cōueniūt. ergo in cōpositione mēbroz
quae de magnitudine: officio: specie & colorib; diximus tenenda sunt
tū & pro dignitate oīa subsequant oportet. nā Venere aut Minerva
sagittantem esse minime cōuenit. Iouem aut Martem ueste muliebri
indecenter uestire. Castorem & Pollucem p̄isci p̄tores pingendo cura
bant ut cū gemelli uiderent: in altero pugilem naturā in altero agilita
tem discerneres. tū & Vulcano claudicandi initū sub uestib; apparere uo
lebant. tantū illis erat studiū p̄ officio: specie: dignitate qd oportet exprimeret
segit corporū cōpositio in qua oē p̄toris ingeniū & laus uersat. quāq; de
ad cōpositionē nō nullā in cōpositione mēbroz dicta p̄tinent. nā officio
& magnitudine corpora oīa in historia cōueniāt oportet. Si nō centauros
in cetera tumultuantes p̄ixeris ineptū esset in tā effrato tumultu ali
quem uno sopitū accubare. tū cū intū esset si hoīes pari distantia ali
alijs multo maiores. aut si canes equis in p̄tina pares adessent. neq;
pari cū utipandū est qd plerūq; uideo p̄tos in aedificio hoīes quasi in
sermō reclusos in quo uix sedentes & morbum coactū recipiant. corpora
igit oīa & magnitudine & officio ad eā rem de qua agere cōueniāt.
historia uero quā mēto possis & laudare & laudare eius nō erit
que illecebris qd dā sese ita amara & ornata exhibeat ut oculos docti
atq; indocti spectatoris diutius qdā cū uoluptate & animi motu teneat

Narro

primum nō quod in historia uoluptatem afferat est ipsa copia & uarietas rerū
ut nō in citharis atq; in musica semp noua & exuberantia cū ceteris fortassis
oblectatis tū nimirū ob eam causam delectat qd a uetustis & cōsuetis differant.
sic in oī re alijs uarietate & copia admodum delectat: idcirco in p̄tura
& corpum & colorū uarietas amara est. Dicā historiam esse copiosissimā illā
in qua suis locis p̄ mixti adernunt senes: uiri: adolescentes: pueros: mōnes:
uirgines: infantes: ciues: catelli: amulae: equi: pecudes: aedificia: pro
uincia qd. cōm qd copia laudabo: modo eā ad rem de qua illic agere cōueniat.
fit nō ut cū spectantes lustrandis reb; mirentur. tūc p̄toris copia grām as
sequat. Si hāc copia uelim cū uarietate qdā esse ornata tū dignitate
& ueracundia graue atq; moderatā. improbōq; dem eos p̄tores qd in
deu copiosi quo ut nihil uacū relictū uolunt eo nulla sequit cōpositione:
sed cōfusi & dissoluti oīa disseminant. ex quo nō re agere: s; tumultu
historia uidet. at fortassis qd dignitatem in primis in historia cupiet hūc solitudo
admodū tenenda erit. ut nō in principe maiestate affert uerborū paucitas: modo
serua & infra intelligant: sic in historia cōpeteris corpū numerus dignitate adhibet.
adi solitudinē in historia tū copia eā minime laudo quae a dignitate minime
abhorreat. atq; in historia id uoluptate approbo qd a p̄toris tūc atq; comici
obseruati uideo: ut qd possint paucis p̄sonis fabula docere. meoq; dem iudicio
nulla erit usq; adeo tanta rerū uarietate repleta historia quā nonem aut decem
hoīes nō possint cōdigne agere. ut illud Varro nūc p̄tinere arbitretur qui in
cōtinuo tumultu euitans nō plus qd nonē adhibebat accubantes. S; in omni
historia cū uarietate incunda est: tū in primis oīb; grata est p̄tura in qua
corporū status atq; motus inter se multo dissimiles sunt. S; tunc igit alijs toto
uultu cōspici manib; supinis & digitis micantib; alterū in pedem nixi
alijs aduersa sit facies & demissa brachia pedesq; inuicē singulisq; singuli
flexus & actus excedent. alijs cōsident aut inflexo genu morentur: aut prope

Apelles
Pericles

Plut.

Euphranor

Demo.

incubant: suntq. nudi (si ita liceat) alij: nō nulli mixta ex utroq. arte p̄t̄m
velati partim nudi adsistunt: sed pudori semp & uerecundia inseruiamus.
obscena q̄dem corporis & cōt̄r p̄tes quae parum gratia hnt p̄mo aut p̄dibz
aut manu op̄iant. Apelles antigonis imaginem ea t̄n parte uultus p̄m
gēbat: quā oculi uirtū nō aderat. Periclem referunt hūisse caput oblongū
& deformē idcirco a p̄toribz nō ut ceteros in opto capite sed casside uestito
cum formam solent. tū antiquos p̄tores refert Plutarchus solitos i p̄gēdis
regibz se q̄d uirtū aderat formae nō id p̄missū uideri uelle sedq. maxime
posse similitudinē emendabant. hāc ergo modestia & uerecundia
in uniuersa historia obseruari cupio: ut feda aut p̄tereaue aut emēdē.
deniq. ut dixi studendū censeo ut i nullo ferme idem gestus aut stans cō
spiciat. amicos deinde spectantū mouebit historia: cū q̄ adierunt p̄t̄i
hoiēs sūm ai motū p̄seferent. fit naq. naturalis quā nūlū sui rapacius simi
lū inueniri pot) ut lugentibz colligamus: ridentibz arrideamus: dolentibz
doleamus. sed hī motus ai ex motibz corp̄is cognoscunt: nā uidemus ut tristes
q̄ris adstricti & agnitudine obsessi sint) totis sensibz ac uiribz torquant.
interq. pallentia & ad modū labentia membra sese lenti decinant. est qui
de merentibz p̄ssa frons: cernix languida: deniq. oia uelut defessa & ne
glecta procidunt. iratis uō q̄ ai ira incendant & uultus & oculi intū
mōsunt ac erubent: membrorū q̄ oīum motus profurore iracundia mōde
acerrimū & iactabundū sunt. laeti autē & hilares cū sumus tū solutos &
quibz dā flexionibz gratos hēmus motus. Laudat Euphranor q̄ in Alexan
dro Paride uultus & facie effecerit: in qua illi & indice deniq. amator
Helenae & uia Achillis interfectore possis agnosce. est & Democritus p̄tor
celeberrimus quē natura esse iracundū iūstū: inconstantem: unaq. ex
arabilem: clementem: misericordem: gloriofū humilem ferocēq. facile intelligas.

Amphides sed inter ceteros referunt Aristide Thebanū Apelli aequalē probē hos
Thebanū ai motus expressisse: quos certū q̄dem est: oīs dū in re studm & diligentia
q̄ tū eduerit posuerimus pulchre assequemur. ergo p̄tori corp̄is motibz us
notissimū sint oportet: quos q̄dem multa solertia a natura potendos cen
seo: res n. p̄ difficilis est propendē infinitis ai motibz corp̄is motus uariare.
tū nemo hoc (nisi q̄ expertus sit) crediderit: usq. adeo esse difficile: cū uelis
ridentes uultus effigiare uirtutē id nē plorabundi magis q̄ alacres uideat.
tū uō & q̄s poterit sūm maximo studio & diligentia uultus exprimere
magis & os et mentū & oculi & genae & frons & supercilia in unū ad hūc
aut ad hūc p̄t̄ē eduerit. idcirco diligentissime expressa natura cuncta
p̄ scrutanda sunt sempq. p̄p̄tiora imitanda: eaq. potissimū p̄ngenda
sunt q̄ plus animis q̄ ex corp̄e relinquit q̄ quae oculis intueant. sū
nos referamus nō nulla q̄ de motibz partim fabricauimus nō ingenio
partim ab ipsa natura didicimus. primum reor oportere ut oia inter se
corp̄ora ad eā rē de qua agit cōmunitatē q̄dā moueat: tū placet in histo
ria adesse quēpiā q̄ eay quae gerunt rē p̄t̄atōres admoneat: aut manu
ad uisendū aduocet: aut quasi id negociū secretū esse uelit uultu nē co p̄fiscat
truci & tamis oculis imitetur: aut periculū uel rē aliquā illi admirando
dēd̄stret: aut ut oia app̄deas aut simul d̄ flores suis te gestibz iūtet.
deniq. & quae illi cū spectantibz & quae inter se p̄t̄i exequant oia ad agē
dam & docendā historia cōgruunt necesse est. Laudat Timanthes
Cyprinus in ea tabula quā Colocentriū uicit q̄ cū id in p̄ngētie imo
latrone tristē calcem tristiorē fecisset & luxem: i q̄ Menelao morore
affecto. oem antem & angem exposuisset: cōsumptis affectibz nō repperiens
quo dignē modo tristissimū p̄is uultus referret: panis inuoluit eius caput
ut cuiq. plus reliqueret q̄d illius dolo aū meditare: q̄q. posset in suū d̄ferre.

7. totus & tunc
sens

Affectiones
motus ad

Motus cōgruus

adursum

Laudat & natus apud Romam ea lingua, ne transiens pectoris laetitia unde cum matre
& suppone pectus obscuri quae supra undas manentem videbant & existeret ita psequens
sunt turbati ad indicium multum & toto corpore pferente ut in singulis singuli affectionem
motus appareant. Sed daret hinc totum locum de motibus breuissimum transigere. Sunt namque
motus alij quos docti affectiones nuncupant: ut ira: dolor: gaudium: timor:
desiderium & eius modi. Sunt & alij corporum: nam dicuntur moveri corpora plenisque
modis se quidem cum crescant aut minuantur cum valentes in aegritudine cadunt: cum
a morbo in validitatem surgunt: cum locum mutant & huiusmodi causis moveri
corpora dicunt: nos autem pictores quod motibus membrorum volumus animos affectos exprimere
ceteris disputantibus obmissis de eo tamen motu referimus. Quae facti dicunt: cum
locus mutatus sit. res omnis que loco movetur septem hic movendi itinera: nam
aut sursum versus aut deorsum aut indestram aut in sinistram aut illuc longe recedens
de aut contra nos recedendo. Septimus vero movendi modus est is qui in giro
ambiando utitur: hos igitur omnes motus cupio esse in pictura: quod si cor
pora non nulla que se se ad nos porrigant. alia abeant horum deorsum &
adursum non in sinistram: tunc ex ipsis corporibus non nulle partes consistentes ostendunt: aliqua
recto cadant: alia sursum tollant: aliqua in infimum tollant tendant. Sed
cum in his exprimendis motibus ratio plerumque modus transgreditur: imitat
hoc loco de statu & de motibus membrorum referre non nulla que ex ipsa natura
collegi unde plane intelligat quia moderatione his motibus utendum sit.
Pecceci quidem in homine quod in statu sui totum substituat corpus capiti
membro utrum ponderosissimo. tum si toto corpore idem in manu pedem
instituit semper per tamquam columnam: basis est ad perpendicularium capiti
subiectus: ac ferme semper eo stantis multus porrectus quo sit per se
directus. Capitis non motus aduersa: mixta ulla in parte esse tales
ut non semper aliquas reliqui corporis & corporis partes subsistent habere

quo imane pondus regat: aut certe in aduersa parte tamquam altera lancea aliquod
membrum praeterea quod pondori correspondeat: nam idem videmus dum quis manu exten
sa pondus aliquod sustentat ut altero pede tamquam assilae bilancis firmato alia tota
corporis pars ad eequandum pondus contra sistat. Intellexi et stantis caput non
plus uidei pressum quam oculi calui mediu contineant: neque in alterutro latus plus di
uerbi quam usque quo mentis spatula contingat. in ea non parte corporis qua incingi
mure iuxta ita interuenit ut humerum supra umbilicum ad recta linea
substituamus. tibiarum & brachiorum motus liberiores sunt modo ceteras
corporis honestas partes non impediant. At in his illud a natura pceptum ma
nus ferme magis supra caput neque cubiti supra humeros eleuari: neque supra
genus pedem in alio attolle: neque pedem a pede plus distare quam quantum pedis
unius spatium interfit. tum spectari si qua in alio protendamus manu cum mo
tum ceteras omnes eius lateris partes ad pedem usque subsequi: ut et ipsius pedis
calcaneus eiusdem brachii motu appaamento leuet. Sunt his similia & plura
ma que diligens artifex aduertet: & fortassis que ipse superius rectuli
usque adeo impromptu sunt ut supflua uideri possint. Sed ea idcirco non negle
dimus quod plerumque in ea re ueraciter errare nouerimus. Motus non nimis
aeris exprimunt efficitur ut eadem in simulacro & pectus & nates sub uno
prospectu conspiciant: quod quidem cum possibile factum tum indecentissimum
est. sed hi quo audiunt eas imagines maxime uias uideri que plurimum
membra agitent: eo histionum motus praeter omni picturi dignitatem imitant.
Ex quo non modo non gratia & lepore cor opera nuda sunt. sed et artificis nimis
fermes ingenium exprimunt: suaves namque & gratos atque ad rem de qua agitur decet
habere picturae motus debet: sunt in uiribus motus & habitudo uenusta simpli
citate cepta atque amara que statim magis sapientia & dulci quiete quam agitationem.

Homerni Zen tam & si Homero quē Zēsis secutus est, et infemnis forma ualidissima placuit. Sunt in adolescente motus leuiiores uicundi cū quadā significatio ne ualentis animi & uirili. Sunt in uiro motus firmiores & stūdiū celeri palestrā ad modū ornati. Sunt in senibz omnes motus tardi: sunt ipsi stūdiū defessi ut nō modo ambobz pedibz corpus sustinent: sed & manibz aliquo inhaereant. Deniqz pro dignitate cuiqz sui motus corporis ad eos quos ueloz ex primere motus animi referunt: tum deniqz maximā ai plūbationū in membris significationes adsint necesse est. atqz hūc de motibz ratio in omni ornatū ad modū cois est. nō n. conuenit bonē aritorem ijs motibz uti quibz Bucephalū generosum Allexandri equū. at celebrem illam Inachi filiā in uaccam quē eduxit sit fortassis uirulentū erecta ceruicē: leuatis pedibus: in torta cauda p apte prouocamus. hūc de animantū motu breuiter exēsa sufficiant: nunc uō quāmagis & rerū inanimatarū eos omnes quos dixi motus in pictura necessarīas esse arbitror. quonā illa pacto moueant dicendū censeo. Sane & capillorū & uibrarū & ramorū & frondū & uestiū motus in pictu ra expressi delectant. ipse quidē capillos cupio eos omnes quos rectu li septem motus agere: & n. uertant in girū nodū conantes atqz uolent in aera flāmas imitantes modūqz sub alijs crinibz serpant: modū sese in has atqz has partes attollant: sintqz itē ramorū flexus & curuationes partim in sublime arcuati: partim inferius tracti: partim emineant: partim introcedant: partim ut finis intorqueant: idqz itē in plicis pannorū obseruet: ut ueluti trunco arboris rami in omnes partes emanent: sic ex plica succedant plicae ut puta in suos ramos. in hisqz idē quoqz omnes motus expleant: ut nulla panni intensio ad sit in qua nō idē ferunt omnes motus repperiant. Sed sint motus omnes qd sapius ad moneo moderati & faciles grām potius qd ad mi ratione laboris exuberantes. id uō tum pānos motibz aptos ēē uolumus.

cūqz natura sui panni graues & assiduo in terrā cadentes omnes ad modū in flexiones refrigant. pulchre id circo in pictura Zephyri aut auster facies pflans inter nubes ad hystoria angulū ponet: quā panni omnes aduersi pellant. ex quo gratia illa adeat ut quā corpori latera uentus feriat (& panni uento ad cor pus inprimant) ea sub panni uelamento prope nulla appareant. a reliquis uō lateribz panni uento agitati p apte in aera in uolabunt. Sed in hac uenti pul sione illud caueat ne ulli pannorū motus contra uentū surgant: ne ut nimis refrasti: ne ut nimis per recti sint. Hūc igit de motibz aiantū & rerū inana torū dictū ualde apertore seruanda sunt: tū et ea omnia diligenter exequenda que de superficie membrorū corporū compositione recensimus Itaqz duā a nobis partes picturae absolute sunt: Circumscriptio & Compositio. Restat ut de luminū receptione dicendū sit. In rudimentis satis demonstrauimus quā uim lumina ad uariandos colores habeant: nā manentibz coloribz gentibz modo ap tiores modo restitiores colores pro luminū umbrāqz appulsu fieri edocumus. ceteros uō colores tamqz materia hūc qz luminis & umbrā alterationes adi gunt: ergo ceteris omissis explicandū est quo nā pacto sit pictori albo & nigro utendū. Veteres pictores Polignotū & Thumantē quatuor coloribz Thumantis. Aglaophontē ufos fuisse: tum Aglaophon simplici colore delectatū admirant: ac si in tanto quē putabant esse colorum nūō modicū sit eos dem optimis picto res tam paucos in usum delegisse. caprosiqz artificis putent omne colorum multitudinē in opus cōpeterē. Sane ad grām & leporem pictura affirma capia colorū & uarietatem plurimū ualere. Sed sic uicēqz pictores cūdiqz in alio exstiment sumam industriā atqz artem in albo tantū & nigro disponendo uersari. inqz his duobz probe locandis omne ingenium & diligentia cōsumen dam: nā ueluti luminū & umbrā casus id efficit ut quo loco superficies turgent quoue in eam recedant quantum ut quāqz pars doctet ne deficiat: sic albi & nigri cōmunitas efficit illud qd Nicias pictori Atheniensī laudi datur. quod ut

Zeus.

Vitruvius.

Uplimox
de colorib
scripsit.

De colorib
generib.

na & lepiora opera & ad ueritate proximiora essent. neq facile dici potest
 quantum esse oporteat distribuendi albi in pictura parsimonia atq modum hinc
 solutus erat Zeus pictores redarguens q nescirent qd esset minus q si
 uitio indulgentu est minus redarguendi sunt q uero ad modu profuse q
 qui albo paululu intemperanter utunt. natura nram induit atru & horri
 du opus usu frigendi edisse discimus. Continuoq q plus intelligimus eo
 plus ad gram & uenustatem manu dilimita reddimus. ita natura omnes
 apta & clara amamus. Ergo eua in parte facilius peccato uiu patet. ea
 artius obtinenda est. haec de albi & nigri usu dicta haecenus. de colo
 rum no generib et ratio queta adhibenda est. Sequi ergo ut de coloru
 generibus no nulla referant. no id qdem quod ad modum Vitruuius q
 chitatus quo loco rubrica optima & probatissimi colores inueniantur
 sed quo na pacto selecti & ualde pfecti colores in pictura componendi sint.
 fecit Cyprianore priscum pictorem de colorib no nihil lris mandasse. ea
 scripta no extant hac tpe tempestate. nos aut q hac pictura artem seu ab
 alijs olim descripta ab inferis repetita in lucem restituimus i sine nunq
 a quoq tactum a superis deduximus mo ut hucusq fecimus ingenio prom
 ptu uerem psequamur. Velim gra coloru & spes quoad fieri possit oes
 in pictura quada cu gra & amantate spectari. A ratio qd hinc extabit
 cu exacta qda diligetia colores iuxta coloru aduerunt. q si Dianam
 agente chorum pingit. hinc nymphe uirides. illi propinqua candidos. pro
 xime hinc purpureos. alteri croceos amictus dari conuenit. ac demum
 istiusmodi coloru diuersitate cetera induant. ut clarissimi colores aligh
 diuersi generis obscuris colorib coniungant. na ea qdem coniunctio colorum

& uenustate a uarietate & pulchritudine a copatione illustriorum ref
 ret. atq est amicitia quada inter no nullor colores ut iuncti alter alteri
 gram & uenustate augent. Ruber color si inter caelestem & uindem me
 dius in ideat mutuum quidda utriusq suscitatur decus. Nivens qd color
 no modo inter cinereum atq erdeu positus sed pene omniu colorib hilari
 tatem praestat. Obscuri aut colores inter claros no sine insigni dignitate
 affident. panig rone clari inter obscuros belle collocant. ergo qua dixi
 varietate coloru in historia pictor disponet. At sunt q auro immoderate
 q auri putent. qua historia afferre maiestatem. eos ipse plane no laudo
 quia & si ex nehim Didone Virgilij expringere cui pharetra ex auro
 in aurumq omnes nodabat. aurea cui fibula uestem subnecebat. aureisq
 frenis uehebatur. deniq omnia splendebant. auro itamen eas auroq radiis
 copias. que undiq oculos in se trahunt pteingunt potius colorib minus emittit
 q auro. na cu in colorib maior sit artificis admixtio & laus tu et ui
 dere licet ut in plana tabula auro posito plerqq sufficiens quas clares
 & fulgidas representant oportuerat obscuru in se trahit apparent. & alie eua
 fortassis umbrosiores debuerut et lamniosiores potuerant. ceteraq fabre
 ornamenta que pictura adiciunt ut sunt caru sculpta calibus & bases
 & fastigia no sane utiqabo si ex ipso argento atq auro solido ut admo
 dum purissimo fuerint. na & gemar q ornamentis pfecta & absoluta hi
 storia dignissima est. haecenus pictura partes teis breuissime transacta
 a nobis sunt. diximus de circumscriptione maioru & minoru sufficiens
 membroru atq corporum. diximus de colorib quatu ad pictoris usu pmer
 arbitrabamur. ois igit pictura a nobis exposita est e uam eundem
 in his tribz rebz q sister solvamus. Circumscriptione. Compositione. & Luminis refractio

Sed in ad perfectum pictorem instituendum ut oes quas recensimus laudes affe-
 re nulla et sup' sunt que his commentariis minime pretereunda. et eo in q' b'ne
 uisime representant. Pictoris officium est que uis data corpora in sufficiens lineis & colo-
 ribz conscribere atq' pingere ut certo intervallo certaq' centri & radij positione consti-
 ta: quaeq' picta uideas ead' prominentia & datis corporibz p' simillima uideantur.
 Finis pictoris. finis pictoris laudem gram & benivolentia uel magis q' diuitias exopte adipisci. id
 q'dem assequer' pictor dum eius pictura oculos & aures spectantium tenebit atq' ma-
 uerit. quae res quo na argumento fieri possint: dicemus cu de compositione atq' la-
 minum receptione supra disceptauimus. Sed cupio pictore quo haec oia pulchre
 possit tenere inprimis esse uirum & bonum & doctum bonarum artium: na nemo ne-
 scit q'tu probitas uel magis q' ois industria ut artis admiratione ualent ad ben-
 uolentiam cuius copandam: tum nemo dubitat benivolentia multorum artificum
 plurimum conferre ad laudem atq' opes copandas. Si q'dem ex casu fiat ut cum
 na nung diuites benivolentia magis q' artis pericia moueat: tu lucra ad hunc po-
 tissimum mo desit & probu debeat spero alio pericore sane sed fortassis inte-
 peranti. quae cu ita sint moribz exopte inferuendum erit artificia maxime
 humanitati & facilitati: quo & benivolentia firmu contra paupertate presidu:
 & lucra optimi ad pficienda autem auxilium assequat'. Doctum uero pictorem
 esse opo quo ad eius fieri possit oibz in artibz liberalibz: sed p'fecti in eo geo-
 metriae pericia desidero. assentior q'dem Pamphilo antiquissimo & nobili
 & dolescenti. Sino pictori a quo uiginti adolescentes primo pictura didiceret. na erit
 & pictura & eius scia futurum nemine pictorem bonum qui & cometeria ignorat: na
 dicunt. q'dem rudimenta ex q'ibz ois absoluta & p'fecta ars picturae depromitur a
 & cometeria facile intelligit. cuius uo artis imperitis neq' rudimenta neq' illas
 nime pictoris negligenda. picturae rationes posse satis patere arbitror. ego & cometeria autem picto-
 ribz minime negligenda affirmo. proximie no abre erit si poetis atq' re-
 thoribz delectabunt. na in q'dem multa cu pictore hnt ornamenta coia.

neq' paru illi q'dem multarum rer' notitia copiosa. hnt ad historiae compositione pul-
 chre estuenda iuuabit. quae omnis laus p'fectam in inuentione consistit. at qui
 ea q' haec hnt uim ut et p'fecta inuentione sine pictura delectet. Iaudat illa
 luminae descriptio quia ab ipse pictam refert. Lucianus: eamq' dem enarrare
 Calurnia de sordio. minime ab instituto alienu esse censeo quo pictores ad inuentionem
 inuentionis fabricandis ad uigilare oportere. Erat n' uir unus cui aures ingenies
 Inscitia exercebat: quon circa duae adstabat mulieres. Inscitia: et suspicio. parit alia
 suspicio. ipsa Calurnia adueniat: cui forma muliercula speciosa: sed quae ipso uultu in
 Calurnia
 mis callid' astu uidebat: manu sinistra faciem aeternam: altera uo manu p' ca-
 pillos trahens adolescentem: cui manus ad caelum tendit: duosq' hominis est uirum q'dam
 pallore obiectus: deformis: truci aspectu: quae merito comparat ijs quos in agna
 Luor. longus labor confecerit: huc esse Luorem merito dixeret: iuxta alia duae
 Inscitia. Calurnia comites mulieres ornamenta duae coponentes. Inscitia & frons post has
 Frus. p' illa & sordidissima ueste operata se se delicias adest. Penitentia. proxima sordid'
 Penitentia. pudica & uerecunda ueritate: quae plane historia et p'fecta ueritate aios tenet.
 Veritas. quatuor censes ea grae & ammentalis ex ipsa picturae industria pictoris excluduntur.
 Aeterna. Quid tres illae iuueniles sorores quibz e' iocus impositus noia. Aeterna. Euphrosina
 Euphrosina. ac Thalia: quas p'ncipit implexis inter se manibz ridentes soluant &
 Thalia. lucida ueste ornatas: ex q'ibz Liberalitatem et demonstrari uoluit q' una
 sororu det: alia accipiat. tertia ad reddat beneficiu. qui quid gradus inuentionis
 p'fecta liberalitate adesse debent. uider q' hmoi inuenta magni artificis laudantes
 parant. idcirco sic consulo poetis atq' rethoribz aeternisq' doctis uiribz: se p'fecta
 studiosus familiare atq' beniuolu dedit. na ab eis moi euidentis ingenijs cum
 ornamenta accipiet optima: tum in ijs p'fecto iuuabit inuentionibz: quae in
 Phydias. pictura no ultima sibi laudem uendicent. Phydias egregius pictor facit
 pictor. se ab homine didicisse: quae p'fectissima ueritate Iouem pingere. mis se ueritate
 etia esse poetis legendis copiosiores & emendatiores futuros modo discendi fue-
 runt studiosiores & lucri. sed plura no minus studiosos q' uis cupidos
 q' uia p' discenda rei ignorant: q' discendi labor frangit. idcirco quo na p'fecto

in hac arte nos emulatos fieri oporteat ordiamur. Caput sit omnes deseri-
di gradus ab ipsa natura esse petendos: artis vero efficiendae ratio diligentia
studio & assiduitate comparet. Vbi quidem eos qui pingendi artem ingre-
diuntur id agere quod apud scribendi artifices instructores observari in-
deo. nam illi quidem prius omnes elementorum characteres separatim edocent:
postea non syllabas atque perinde dictiones componere instruit. hac igitur ro-
tatione & non sine impingendo sequantur. primo ambitum: sufficientem contineat
debent membrorum omnium formas distincte ediscant: atque quae in membris pos-
sint esse differentias memoria commendent. nam sunt illae quidem non mo-
dicae neque non insignes: adveniunt quibus sit nasus: quibus erunt quae gerant sinas
nares: recumbas: patulas: alij buccas fluentes porrigit: alios labiorum
gracilitas ornat: ac deinceps quaeque membra aliquid precipuum habent: et
cum plus aut minus affuerit: tunc multum totum membrum variet: quod et in-
deus ut eadem membra pueris nobis rotunda & ut ita dicam formata
atque leuia: ceterum non accessu aspeciorum & admodum angulata sunt: haec
ipsum omnia pictura studiosus ab ipsa natura excipiet ac semper ipse assiduo
meditabitur: quo nam pacto quaeque extent: in ea investigatione continuo
oculis & mente persistet. spectabit namque sedulo quaeque premii & tibi ut dul-
ce in proclivio labantur. sic huius stantis faciem totam atque habitudinem: demigra-
tione pars cuius officii & simetria (ut greci aiunt) ignoret: ac expressit omnibus
non modo similitudinem rerum: verum et in primis ipsam pulchritudinem diligenter
ita est pulchritudo in pictura res non minus grata quam experientia. Demetrius
pictori ille profecto summam laudem defuit quae similitudinis exprimendae fue-
rit curiosior quam pulchritudinis: ergo a pulcherrimis corporibus omnes lau-
dare partes eligenda sunt: itaque non in postremis ad pulchritudinem habenda
studio & industria contendendum est: quae res tamquam si omnium diffi-
cissima sit quae non uno loco omnes pulchritudinis laudes capiant: sed rursus
illa quae ac disseperse sunt: tamen in ea investiganda ac perdiscenda

omnis labor exponendus est: nam qui graviora apprehendere & versare di-
dicerit: is facile minora poterit exseruire. neque ulla est usque adeo diffi-
lis res quam studio & assiduitate quis assequi non possit: sic studium non fu-
tile & cassum. fugienda illa est consuetudo non nullorum qui suapte ingenio
ad pictura laudem contendunt: nulla naturae faciem eius oculis aut men-
te coram sequentes: hi. non recte pingere desunt: sed erroribus assue-
fiunt. fugit enim imperitos ea pulchritudinis idea quae peritissimi uix
possunt. Teusipostides sotermit. Teusipostides summus & omnium doctissimus & peritissimus
pictissimus. pictor facturus tabulam quam in templo Lucomae apud (prothomates publi-
ce dicaret non suo confusus ingenio nec timore ut fecit omnes hac arte
te pictores) ad pingendum accessit: sed quae putabat omnia quae ad ve-
nistatem querebat ea non modo proprio ingenio non posse: sed ne a na-
tura quidem perita uno posse in corpore resperari: idcirco ex omni eius urbis
iuventute delegit uirgines quinq. forma praestantiores: ut quod esset
iniqua forma laudatissimi id in pictura referret. prudenter id quod
nam pictoribus nullo proposito exemplari quod imitaretur illa ingenio tanta
pulchritudinis laudes capere enituntur: facile evenit ut eo labore
non quia debent aut querebat pulchritudinem assequantur: sed plene in malos
quos ut nolentes uix possunt dimittere usus dilabuntur. qui non ab ipsa
natura omnia suscipere consueverunt: is manu ita excecata reddetur
semper quod conet: natura ipsam sapient: quae res in picturis quae sit opti-
da uidemus. nam in historia si ad sic facies cogniti alium huiusmodi tunc si
alia praestantioris artificis emineat: cognitus tamen uultus omnium spec-
tatorum oculos ad se rapit tanta in se quae sit a natura superius quam in habet.

ergo semper que picturi sumus ea a nā sumamus: semperq. ex eis quales pulcherr.
+ mō deligamus: sed caueamus ne quod pleriq. faciūt ea minus tabellis pingam.
grandib. n. imaginib. te uelini assuefacias. quae qđm ad id quo d. effingere ue-
+ lis quā proximē magnitudinē accedat: nā in paruis simulachris maxima uirtus
facile latet. in magna effigie et minimi errores conspiciuntur. Scripsit ea
Phaeton in an-
o sculptus. | lenus uidisse se in quādo sculptū Phaetontem quatuor equis uelut quomū penna
& omnes pedes & postera distinte uidebat. Concedat pictores in hoc laudem
sculptorib. pōnari: ipsi nō maiorib. hanc campis laudis uescent. nā q. magnas fi-
guras fingat aut pingere nouerit. is p. facile atq. opime unico tractu eius
mōi minuta poterit. p. pusillis huius modilib. manu & ingenio assue-
fecerit. facile & in maiorib. aberrabit. Sunt q. aliorū pictorū opa emulēt:
Damides scul. atq. uicē re sibi laudem querūt: quod. Damidē sculptorē fecisse fēciūt.
+ p. qui duo pōnē uelant. in quib. Concedaria ita emulatus est ut nulla in
operib. differentia agnosceret. ac pictores maximo sane in errore uesce-
si nō intelligunt eos qui p. p. conatos fuisse tale simulachrū representat.
qualē nos ab ipsa naturā depictū in uelō inuenimus. uel si inuāt opera
aliorū imitari q. ea firmitatem q. uiuentes patiētiā ad se ostendenda prestat.
+ adimitad in | malo medio contra sculptū q. eēreque pictam rem tibi admirandā proponis:
nā ex pietis rebus solum ad aliquā similitudinē referendā manus assue-
facimus. ex rebus nō sculptis & similitudinē & uerā lumina deducere
discimus. in quib. quidem luminib. colligendis plurimū cōfusus pilis palpebra-
rum acie minutis subopprimere: quo illis lumina suffusa & quasi in in-
teruisione depicta uidentur. ac fortassis cōduces fingendo ex ceteris q. p. p.
Cetero sculptura uelut: Cetero n. & facilior est sculptura q. pictura. ~~quoniam~~ n. q. p. p.
q. pictura. | unq. erit quispiā qui recte possit ea re fingere cuius dēs p. p. nō cognoscit.

prominentia nō facilius reperitur in sculpsura q̃ pictura. neq; igitur quis
pia qui recte possit eam rem pingere cuius omnes prominentias et nō hoc
sic ad rem nō mediocri argumento quod uideri luceat q̃ offerre in etate
mediocres aliquos fuisse sculptores inuenias. pictores nō p̃tē nullos nō ir
ridendos ac prorsus imperitos ~~reperias~~ reperias. deniq; uel picture si
studeas uel sculpturae semp tibi proponendū ~~est~~ elegans & singulare
aliquod exemplar quodq̃ spectes & imites. in eoq; imitando diligētia
celeritate cōiuncta ita adhiberi oportet ut nūq; penniculum aut
stilum ad opus ad moueat pictor. quin prius mente quid facturū & quo
modo id perfecturū sit optime constituti habeat. tutius est. n. errores
mente leuare q̃ ex op̃e abradere. tum et diu ex cōposicio agere omnia con
[mentē] leuare q̃ ex op̃e abradere. tum et diu ex cōposicio agere omnia con
Asclepiodorus inuenimus sit ut Asclepiodoro longe promptiores artifices reddamur.
quā q̃dem omniū promptissimum pingendo fuisse ferunt. nā redditur
ad rem paginā promptum accitum expeditiq; ingenii id quod ex cōpō
tione laborati callet. atq; manus uelocissima seq̃t̃ quā cetera ingenij ratio
duxerit. si quo sunt pigres artifices q̃ profecto id curio sunt q̃ lentū & mo
dos ac eā rem temperant. quam nō prius menti sua studio p̃piciuū effecer.
dumq; inter eas erroris tendens ut sunt metuculosi ac ueluti occidat pennulo
ut cecus baculo ignotas uias & exitus p̃tendat ac perquirat. Ergo nūq; nisi p̃mo
ingenio atq; eodem briuidio manus ad opus ad mouent. sed cum sit summū
pictoris opus historia. in qua quidem omnis errorum copia & elegancia adesse
debet. Curandū est ut nō modo hominū uerū & equū & canū & alia ani
mantia & res omnes uisu dignissimas pulchre pingere quo ad pingendum
id liceat discamus quo uarietas & copia rerum sine q̃b nulla laudat
historia. in mīs reb; minime desiderat. Magnū id q̃dem atq; in excellen
tiorum cōcessum ut omni in re nō dico. p̃staret. sed uel mediocriter

als preten
tant. /°

Nicias athenien.
 Teusis.
 Eracles.
 Serapion.
 Dionisius.
 Alexander.
 Aurelius.
 Phydias.
 Euphranor.
 esset doctus. tamen cum studio emendandi censeret ne nobis negligenter nosstra
 ea deficerent. quae & laudem afferunt & magna si assequatur & iniquatione si
 negligant. Nicias atheniensis pictor diligentissime pinxit mulieres. ac Teu-
 sim mulierem in corpore pingendo plurimum alijs praestitisse ferunt. Eracles
 navibus pingendis claruit. Serapionem quibat hominem pingere: ceteras
 plane res pulcherrime pingebat. Dionisius nihil nisi hominem poterat.
 Alexander is qui Pompei porticum pinxit quadrupes omnes maximasq;
 canes faciebat. Aurelius q; semp amaret solum deas in eaq; simulachris
 amatos uultus exprimere gauderet. Phidias indecori maiestate demon-
 stranda q; in hominum pulchritudine elaborabat. Euphranori dignitatem tot
 simulare cordi admodum erat in eaq; ceteros antecellunt. Itaq; cumq; no aequa
 facultas affuit. proprias n. dotes natura singulis ingenij largita est. qh
 no usq; adeo contenti esse debemus ut quid ultra possimus intentum relinqua-
 mus. Sed & naturae dotes industria studio atq; executio recolenda augendaq;
 sunt. & praeterea nihil quoad laudem pertinet negligentia permixtum a
 nobis uideri decet. Ceterum cu historia picturi sumus prius diutius excogita-
 bimus quo na ordine & quibus modis eam componere pulcherrimum sit. modu-
 losq; in cartis coequentes tum totam historia tum singulas historie partes
 comentabimur. amicosq; omnes in ea re consulimus. Deniq; omnia apud
 nos ita p re meditata et elaborabimus: ut nihil in ope futurum sit quod no
 optime quod id sit par et locandū intelligamus. quod id certius teneamus.
 modulos in parallelos diuidere iuuabit. ut in publico opere cuncta ueluti ex
 priuatis comentarijs ducta suis sedibus collocent. In ope uo pfiendo eam
 diligentia adhibebimus quae coniuncta celeritati agendi sit: quae neq; totum
 a persequendo deterreat: neq; cupiditas perficiendi praecipiet. Inter laudandus

25
 interim negotij labor est: recreandusq; animus: neq; id agendum quod plene
 faciunt ut plurima opa assumat: hoc ordiat: hoc inchoat atq; impetum
 abijuant. Sed quae caperis opera ea omni ex parte pfecta reddenda sunt. Cuius
 cumq; imagine ostenderet iniquitatem hanc modo pinxi respondit a peller. et
 quid tacere id sane perspicuum erat: quin & miror no plures hmoi abste esse
 pictos. Vidi ego aliquos cum pictores atq; sculptores tu rhetores & poetas
 (Si qui nra etate aut rhetores aut poete appellandi sunt.) flagrantia stu-
 dio aliquod opus aggredi: qui postea du ardor ille ingenij deferbuit in
 choatu ac rude opus de relinquere: nouaq; cupiditate aliud agendi ad no-
 uissima sese conferunt. quos ego oes profecto irupero: na omnes qui sua
 posteris grata & accepta opera fore cupiant multo ante medicari opus
 oportet: quo ad multa diligentia pfectu reddant. Si quidem no paucis in
 rebus ipsa diligentia grata no minus est q; omne ingenij. Sed utinda
 est superflua illa (ut ita loquar) suspitio eorum: qui dum omnia omni
 uitio penitus careat. & minus spoliata esse uolunt: prius costructu opus
 petustate efficiunt q; absolutu sit. Prothogenes soliti erant irupere
 antiqui pictores q; nesciret manu a tabula amouere. merito idq; dem
 na conari sane oportet: ut pro ingenij uirib; quantum sat sit diligentia re-
 bus adhibeat. Sed in omni re plus uelle q; uel possis uel decet pertinere est
 no diligens. Ergo moderata diligentia rebus adhibenda est: amicus consi-
 lendi sunt. quin & ipso opere exequendo omnes passim spectatores reci-
 piendi & admittendi sunt. Pictoris n. motus multitudinem gratos fore
 uolunt: ergo multitudinis censuram & iudicium tum no aspice cu adhuc
 a peller. Satisfacere opinionibus liceat. a pellem auiunt post tabulam solitu latitare

quo & ius fontes liberis dicere & ipse honestus uita sui operis recitantis
 audiret. Nos ergo pictores pala & audire sepius & rogare omnes quid
 sentiant uolo. quando quidem id cui ad ceteras res tum ad gratiam pictori auctu
 pandam ualeat. nemo n. qui no sibi ad decoru puer sua in aliens labo
 ribus perferre suam: tum minime uerendu est: ne ut superarum & inui
 dorum iudiciu laudibz pictoris quicq. possit decipere. perspicua n. & ce
 leberrima est pictoris laus: dicacemq. testem ipsum bene pictum opus habet.
 ergo omnes audiat secumq. ipse rem prius penset atq. emendet. de in
 cum omnes audirent peritioribz pareat. Hac habui qua de pictura his com
 tarijs referrem: ea si eius moi sunt: ut pictoribz comodum atq. utilitatem
 aliquam afferat: hoc potissimu laboru meoru premi exposco ut faciem
 meam in suis historijs pingant: quo illos ac me artis studio sum fuisse po
 sterus prodar. Si uero expectationibz eor. minime satisfeci: non tamen
 q. tantam rem aggredi ausi fuimus utuperent. Nam si quod laudis
 est conari id perficere n. ingenui meminere tamen solet in maxi
 mis rebus laudi esse id uoluisse quod difficillimu esset. fortassis aliqui
 aduenit qui & nra uita emendent: & in hac praestantissima & dignissi
 ma re longe magis q. nos poterunt esse pictoribus adiumento. quos
 ego (si qui sunt) etiam atq. et precor ut hoc munus alacri animo
 ac prompto suscipiant: in quo & ipsi ingenium exerceat suum & hac
 nobilissimam artem excelsissimam reddant. Nos tamen hanc pal
 mam praeripuisse ad uoluptatem ducimus: quando quidem primi
 fuimus qui hanc artem subtilissimam literis mandauerimus. q. et
 quidem sane difficillimum inceptum si pro expectatione gentium per
 ficere nequimus: in eo natura magis q. nos maculanda est:

qua hanc legem rebus imposuisse uisa est ut nulla sit ars qua non
 a mendosis ad modu uitij exordiu sumpserit. Simul n. ortum atq.
 perfectum nihil esse aiunt. qui uero nos sequent: si em aduenit stu
 dio & ingenio nobis praestantiores hij fortasse antem pictura per
 factam atq. absolutam reddent.

Finis.

Leois Baptiste Alberti florentini Opusculu de Pictura explicat.

Codicem hunc cum alio LXII = Bibliotheca Malliade huius
 vendidit Conradus Laubi Joh. Bargiacchi V. Non
 Feb. Anno MDCCCXXXVI

[illegible]

aliqua adueniret. Itaq; q[uod]metu[m] rem ex istis pulcherrime aduenit. Quomodo uero
plurimum ex uno in diximus globum ut fieri aliquid possit a re suis exis. Simile soni-
tes, ut ad eam ip[s]a natura exis sit promptu[m] habile. Aliquid duo in q[uod]m modu[m] mediis
habere terra et aera. Quia ubi immis facile uol[un]t aeri^{me} arg[um]entum. me^{me} summi
istis omnes deus antepere. Quia aut[em] fortissim[us] a natura p[er]fecta media omnia
et p[er]fectissima aduersus bellis. p[er]fectissim[us] exomem[us] e[st]. Quado igit[ur] similitudines p[er]fectas
a similitudine ip[s]a ordinant[ur] e[st]. Pos[ui]t[ur] hic d[icitur] similitudinis ratione diu[er]se q[uod]da[m] sit d[icitur]
ex natura uolunt[is] ea q[uod]m in uolunt[is] animam p[er]fectu[m] d[icitur] oblatu[m] ut eor[um] quado
in gentis q[uod]da[m] p[er]fectissim[us] sit. Eia ex parte ut aut[em] uox uol[un]t n[on]a et p[er]fectissim[us]
di in uol[un]t ciuim numero simili reliquis nullus immen[us] adit et uolunt eor[um] quos uolunt
uolunt[is] uolunt p[er]fectas a[er]e ceteris cognouimus et quos eor[um] immen[us] uolunt[is] uolunt p[er]fectas
e[st] et dignitas cu[m] tuta p[er]fecta eor[um] inter uolunt[is] eor[um] indies incrementis ut ac-
ueritas ut p[er]fecta e[st] uolunt[is] in ip[s]is p[er]fectis corporib[us] habere n[on]nulla que momentis e[st]
p[er]fecta uolunt[is]. Aliq[uod] uero in ip[s]is arg[um]entum uolunt[is] adit d[icitur] p[er]fectu[m] ad similitudine p[er]fectis
q[uod]m arg[um]entum immutabile e[st] eueret. Quos res n[on] e[st] longu[m] uolunt[is] longu[m] et ab[er]e e[st] e[st].
Ios igit[ur] ceteris omnis a[er]e ad eor[um] p[er]fectissim[us] faciat breuis. me^{me} transp[er]fectis captio
similitudinis ratione a[er]e p[er]fectissim[us] si recte int[er]pret[ur] e[st] p[er]fectissim[us] diu[er]se duab[us]. Quos
a[er]e e[st] ut uolunt[is] quod p[er]fectu[m] p[er]fectissim[us] animal[is] hinc puta homin[is] q[uod] similitudine sit So-
cratis an p[er]fectissim[us] eor[um] cogniti alius effigiem ut recte d[icitur] immen[us] e[st] e[st]. Eor[um] q[uod]m
e[st] p[er]fectis p[er]fectissim[us] si uolunt[is] hinc ut d[icitur] e[st] eor[um] homin[is] uolunt[is] ignis. me^{me} similes. Alie-
ra e[st] e[st] q[uod] n[on] tamen hominem uolunt[is] hinc istis puta C[on]f[er]entis C[on]f[er]entis hinc in modu[m]
hoc habere p[er]fectis q[uod] Trionali aut[em] rationis aut[em] eor[um] not[is] alius uolunt[is] tota corporis
faciem imitari p[er]fectissim[us] elaborat. His duab[us] e[st] p[er]fectissim[us] ut rem breuis. me^{me} explicat d[icitur] sit
que cor[um] uolunt[is] dimensio et p[er]fectis d[icitur] hinc igit[ur] diu[er]se e[st] quales sit et q[uod] uolunt[is] uolunt[is] ad uolunt[is]
p[er]fectissim[us]. si p[er]fectis q[uod]da[m] q[uod]m e[st] p[er]fectis exponere. Habet n[on] in admirabile p[er]fectis et inretrabile.
Na[m]q[ue] ista tenent hinc q[uod]m ex quo uolunt[is] corporu[m] immen[us] et p[er]fectis hinc et collocacione ita
admirabil[is] terra et hinc. me^{me} p[er]fectissim[us] ut n[on] d[icitur] p[er]fectis sed et p[er]fectis magni d[icitur] eor[um] p[er]fectis p[er]fectis
se ip[s]os loco ip[s]os id corpus ad se iterare ad orbem collocet arg[um]entum p[er]fectissim[us] ita ut nulla totius
uel minima corporis pars n[on] in p[er]fectis rep[er]ita et q[uod] p[er]fecta sit a[er]e p[er]fecta. uolunt[is] si

forte in medio digni Mercurio. Stella n[on] p[er]fecta aut[em] n[on]a subactissim[us] Luna e[st] p[er]fectis uolunt[is]
admirabil[is] quo p[er]fectis a[er]e p[er]fectis gemma istis digni n[on] aut[em] cubiti angulus aut[em] q[uod]da[m] sit p[er]fectis.
na[m]q[ue] in q[uod]m hinc n[on]a p[er]fectis adueniens adit ut n[on]a minimis q[uod]m loquar error. Nulla uolunt[is]
dubitat[ur] rei q[uod]da[m] sit. n[on]a et si d[icitur] ut p[er]fectis fortissim[us]. Iamq[ue] eor[um] aut[em] eor[um] p[er]fectis
ta op[er]atione quod op[er]is id eor[um] reddat eor[um] istis d[icitur] q[uod]m loquar adueniens et diu[er]se
p[er]fectis in q[uod]m hinc p[er]fectissim[us] istis ad tota diu[er]se si p[er]fectissim[us] illis eor[um] a[er]e oculi
p[er]fectis istis uolunt[is] istis hinc p[er]fectis et eor[um] eor[um]. Tanta erit hinc op[er]is et
hinc aut[em] angulos eor[um] adueniens d[icitur] aut[em] eor[um] explicans. me^{me} p[er]fectis uolunt[is] ex
qui uolunt[is] in q[uod]m p[er]fectissim[us] d[icitur] hinc et eor[um] p[er]fectissim[us] et p[er]fectis uolunt[is] ita
m[er]ito n[on] uolunt[is] modo q[uod] hinc et p[er]fectissim[us] ut similitudine illis et minor et eor[um] et
conuenit[ur] arg[um]entum ut si aut[em] d[icitur] mori conuenit[ur] p[er]fectis n[on]a uolunt[is] ut aut[em] a[er]e
hinc n[on]a d[icitur] modo ad op[er]a ta immen[us] q[uod] uolunt[is] media nobis p[er]fectissim[us]. et ad magis in
re hinc dimensio ad p[er]fectis infusa si hinc dimensio uolunt[is] p[er]fectis in hinc p[er]fectis
arg[um]entum p[er]fectis. ita ut p[er]fectissim[us] et eor[um] p[er]fectis eor[um] cu[m] eor[um] similitudine hinc p[er]fectis
exemplis et cor[um] p[er]fectissim[us] uolunt[is] p[er]fectis eor[um] p[er]fectis eor[um] ita uolunt[is] eor[um] hinc
hinc p[er]fecta terra p[er]fectis. ut n[on]a q[uod] hinc et d[icitur] op[er]a uolunt[is] n[on]a eor[um] et uolunt[is] hinc
hinc in eor[um] n[on]a tamen istis q[uod] fieri p[er]fectis p[er]fectis hinc p[er]fectis ut uolunt[is] eor[um] hinc
m[er]ito uolunt[is] arg[um]entum hinc similitudine hinc uolunt[is] aut[em] uolunt[is]. Nam hinc eor[um]
uolunt[is] eor[um] hinc ut eor[um] ex p[er]fectis uolunt[is] aut[em] q[uod] hinc istis q[uod]m uolunt[is]
ab[er]e uolunt[is] hinc p[er]fectis p[er]fectis arg[um]entum in p[er]fectis eor[um] hinc uolunt[is] hinc
n[on]a et eor[um] aut[em] p[er]fectis. Sed cu[m] eor[um] q[uod]m uolunt[is] hinc p[er]fectis hinc uolunt[is]
rum p[er]fectis eor[um] p[er]fectis p[er]fectis p[er]fectis: quado et a[er]is et p[er]fectis et p[er]fectis aut[em] in p[er]fectis
aliqua p[er]fectis aliter et diu[er]se aliter eor[um] hinc p[er]fectis hinc. d[icitur] hinc uolunt[is] hinc q[uod] hinc
p[er]fectis ratione et uia immen[us]. Que uolunt[is] duo hinc dimensio et hinc eor[um] igit[ur] dimensio.
E[st] n[on]a dimensio quatuor[um] eor[um] et q[uod] hinc admirabil[is] qua p[er]fectis aut[em] ad d[icitur] hinc arg[um]entum
singular[is] ad tota corporis p[er]fectis hinc et eor[um] p[er]fectis ad uolunt[is] p[er]fectis
arg[um]entum p[er]fectis hinc duo sit n[on]a p[er]fectis et n[on]a uolunt[is]. Exempla q[uod]m eor[um]
mes uolunt[is] n[on]a aut[em] uolunt[is] hinc p[er]fectis eor[um] eor[um] et eor[um]. E[st] n[on]a eor[um]
tota hinc quodam regula p[er]fectis eor[um] hinc arg[um]entum ita e[st] p[er]fectis eor[um] q[uod] dimensio uolunt[is] e[st]

[illegible][illegible]

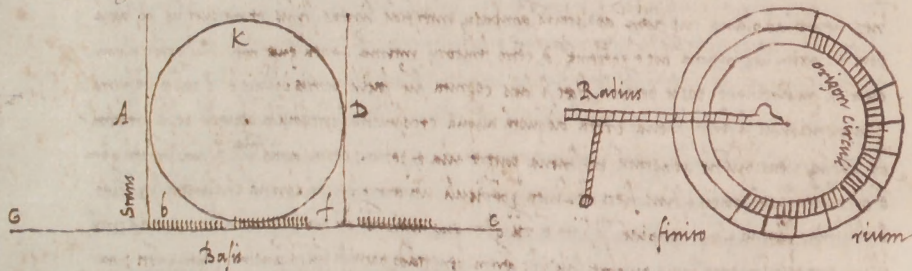
bresq; uarietas hinc exoritur. ^{mm} maiorem partem collocacionibus annorum atq; determinat. Ad diffi-
 nitione hanc recte habendam instrumenti opus ē cuius instrumenti partes sūt tres origo, Ra-
 dius, & perpendiculari. Est in origo lumbis circuli inferioribus porticulis coponabilis et numeris.
 Radius uero ē linea recta cuius altera caput in centro circuli illius p[er]stat altera uero caput
 circum ducit ad arbitrium ut uolens ad fines originis porticulas dirigat. perpendiculari uero ē linea
 recta id sumo radio p[er]tens orthogonality ad usq; perimetrum i quo adnotandi sunt iuncturae
 quodlibet sit sing instrumenti hoc scilicet. Tabula luminis plana bene lampada ē et uicibus circuli
 latus cuius diametri p[er]tens caput p[er]tens absum circuli illius extremam extensionem ē partes diuiso
 rationales limites paritib; quas ē altioribus inferioribus astronomi hos partes gratias appello et parti-
 culas quodlibet p[er]tens uicibus i quibus habentur partes sex minores porticulis que minima dicuntur porti-
 culas quodlibet p[er]tens uicibus numeros primo 1. secundo 2. tertio 3. quarto 4. et 5. et 6. et 7. et 8. et 9. et 10. et 11. et 12. et 13. et 14. et 15. et 16. et 17. et 18. et 19. et 20. et 21. et 22. et 23. et 24. et 25. et 26. et 27. et 28. et 29. et 30. et 31. et 32. et 33. et 34. et 35. et 36. et 37. et 38. et 39. et 40. et 41. et 42. et 43. et 44. et 45. et 46. et 47. et 48. et 49. et 50. et 51. et 52. et 53. et 54. et 55. et 56. et 57. et 58. et 59. et 60. et 61. et 62. et 63. et 64. et 65. et 66. et 67. et 68. et 69. et 70. et 71. et 72. et 73. et 74. et 75. et 76. et 77. et 78. et 79. et 80. et 81. et 82. et 83. et 84. et 85. et 86. et 87. et 88. et 89. et 90. et 91. et 92. et 93. et 94. et 95. et 96. et 97. et 98. et 99. et 100. et 101. et 102. et 103. et 104. et 105. et 106. et 107. et 108. et 109. et 110. et 111. et 112. et 113. et 114. et 115. et 116. et 117. et 118. et 119. et 120. et 121. et 122. et 123. et 124. et 125. et 126. et 127. et 128. et 129. et 130. et 131. et 132. et 133. et 134. et 135. et 136. et 137. et 138. et 139. et 140. et 141. et 142. et 143. et 144. et 145. et 146. et 147. et 148. et 149. et 150. et 151. et 152. et 153. et 154. et 155. et 156. et 157. et 158. et 159. et 160. et 161. et 162. et 163. et 164. et 165. et 166. et 167. et 168. et 169. et 170. et 171. et 172. et 173. et 174. et 175. et 176. et 177. et 178. et 179. et 180. et 181. et 182. et 183. et 184. et 185. et 186. et 187. et 188. et 189. et 190. et 191. et 192. et 193. et 194. et 195. et 196. et 197. et 198. et 199. et 200. et 201. et 202. et 203. et 204. et 205. et 206. et 207. et 208. et 209. et 210. et 211. et 212. et 213. et 214. et 215. et 216. et 217. et 218. et 219. et 220. et 221. et 222. et 223. et 224. et 225. et 226. et 227. et 228. et 229. et 230. et 231. et 232. et 233. et 234. et 235. et 236. et 237. et 238. et 239. et 240. et 241. et 242. et 243. et 244. et 245. et 246. et 247. et 248. et 249. et 250. et 251. et 252. et 253. et 254. et 255. et 256. et 257. et 258. et 259. et 260. et 261. et 262. et 263. et 264. et 265. et 266. et 267. et 268. et 269. et 270. et 271. et 272. et 273. et 274. et 275. et 276. et 277. et 278. et 279. et 280. et 281. et 282. et 283. et 284. et 285. et 286. et 287. et 288. et 289. et 290. et 291. et 292. et 293. et 294. et 295. et 296. et 297. et 298. et 299. et 300. et 301. et 302. et 303. et 304. et 305. et 306. et 307. et 308. et 309. et 310. et 311. et 312. et 313. et 314. et 315. et 316. et 317. et 318. et 319. et 320. et 321. et 322. et 323. et 324. et 325. et 326. et 327. et 328. et 329. et 330. et 331. et 332. et 333. et 334. et 335. et 336. et 337. et 338. et 339. et 340. et 341. et 342. et 343. et 344. et 345. et 346. et 347. et 348. et 349. et 350. et 351. et 352. et 353. et 354. et 355. et 356. et 357. et 358. et 359. et 360. et 361. et 362. et 363. et 364. et 365. et 366. et 367. et 368. et 369. et 370. et 371. et 372. et 373. et 374. et 375. et 376. et 377. et 378. et 379. et 380. et 381. et 382. et 383. et 384. et 385. et 386. et 387. et 388. et 389. et 390. et 391. et 392. et 393. et 394. et 395. et 396. et 397. et 398. et 399. et 400. et 401. et 402. et 403. et 404. et 405. et 406. et 407. et 408. et 409. et 410. et 411. et 412. et 413. et 414. et 415. et 416. et 417. et 418. et 419. et 420. et 421. et 422. et 423. et 424. et 425. et 426. et 427. et 428. et 429. et 430. et 431. et 432. et 433. et 434. et 435. et 436. et 437. et 438. et 439. et 440. et 441. et 442. et 443. et 444. et 445. et 446. et 447. et 448. et 449. et 450. et 451. et 452. et 453. et 454. et 455. et 456. et 457. et 458. et 459. et 460. et 461. et 462. et 463. et 464. et 465. et 466. et 467. et 468. et 469. et 470. et 471. et 472. et 473. et 474. et 475. et 476. et 477. et 478. et 479. et 480. et 481. et 482. et 483. et 484. et 485. et 486. et 487. et 488. et 489. et 490. et 491. et 492. et 493. et 494. et 495. et 496. et 497. et 498. et 499. et 500. et 501. et 502. et 503. et 504. et 505. et 506. et 507. et 508. et 509. et 510. et 511. et 512. et 513. et 514. et 515. et 516. et 517. et 518. et 519. et 520. et 521. et 522. et 523. et 524. et 525. et 526. et 527. et 528. et 529. et 530. et 531. et 532. et 533. et 534. et 535. et 536. et 537. et 538. et 539. et 540. et 541. et 542. et 543. et 544. et 545. et 546. et 547. et 548. et 549. et 550. et 551. et 552. et 553. et 554. et 555. et 556. et 557. et 558. et 559. et 560. et 561. et 562. et 563. et 564. et 565. et 566. et 567. et 568. et 569. et 570. et 571. et 572. et 573. et 574. et 575. et 576. et 577. et 578. et 579. et 580. et 581. et 582. et 583. et 584. et 585. et 586. et 587. et 588. et 589. et 590. et 591. et 592. et 593. et 594. et 595. et 596. et 597. et 598. et 599. et 600. et 601. et 602. et 603. et 604. et 605. et 606. et 607. et 608. et 609. et 610. et 611. et 612. et 613. et 614. et 615. et 616. et 617. et 618. et 619. et 620. et 621. et 622. et 623. et 624. et 625. et 626. et 627. et 628. et 629. et 630. et 631. et 632. et 633. et 634. et 635. et 636. et 637. et 63

[illegible]

limbo sedatis hys ficiet annotata glomeris hoc si postea ceteris goni et i rono et ab exceptioni quacumque
 tu idem partem ducere recte ad arbitrium ficiet Signabis. n. rubrica linea in exemplari tenui
 isima que illi sit loco limbi sectionis ubi et sic ipsa finiet Statua si per lecta et putis illi
 anoteris que ad opus obliuionem faceret Cetera in exemplum assequeretur demum ex drab quo
 statim rectissimus laus glorie ceterum e ab uno et exemplari cu dimensionibus tu et finio
 nes comparari adnotari postea pcedo ad opus ante et rariore efficiendi:

Et opus cupio meis pitoribus atq sculptoribus fore familiare q si nos audierit gratulabimur
 quia et nos quo res exemplis clarior haberet quare plurimum nostra vides et opa hui nobis
 incipimus Labore amandare dimensionem dertim in homine ergo no minus istius aut it
 hui corporis statu et quod dicitur eximia id natura pluribus corpora quali raris portioribus
 dono distributa pulchritudine amare et maderentis pcedunt hui illi imitari quod
 coronantes hui turus simulachrum de pluribus a vngimibz portioribus insignis elegantes q des
 forma pulchritudinis elegie suig in opus transalut Sic nos plurima que apud peritos pul
 cherrima habuerunt corpora depimus et q dby hui altissimas dimensiones quas vaster cu alte
 ras alteris comparamus brevis extremos exes ibi hui excedere aut excederet eas excepimus
 medicamentis quas plurim expediam glans combasit Meriti igit mēbroz longitudines Lari
 tudines etas vndines primarias atq insignes sic inuenimus. Nam fuerit qdem manbroz
 longitudines sic:

Altitudo a vestigio.

	Pedes	Gradi	Minuta
Maxima altitudo ad dorſū pedis	0	3	0
Ad talū exteriū	0	2	2
Ad talū interiū	0	3	1
Ad retractiōne sub palpa ubiq interiū	0	6	5
Ad retractiōne sub ymnētia os is qd e sub genu interiū	1	4	3
Ad articulu q e in genu exteriū	1	7	0
Ad colles et item ad usq sub naribz	2	6	9
Ad os sub quo pedet vena	3	0	0
Ad modū costę hoc e etiam	3	1	5
Ad ubiliū	3	6	0
Ad ubi incipimus	3	7	5
Ad mamillas et fureculū stomachi	4	3	5
Ad fureculū inguli	5	0	0
Ad modū colli	5	1	0
Ad mētrū	5	2	0
Ad formā auris	5	5	0
Ad sumas radices capillorū in fronte	5	9	0

Radius Altitudo a vestigio.

Ad longissimū digitorū manus pedis	2	3	0
Ad articulu manus pedis	3	0	0
Ad articulu cubiti brachio y pedone	3	8	5
Ad angulū sublimē scapulę	5	1	0

Latitudines sū que a dextris ad sinistram moriūt.

Maxima igitur vestigiū Latitudo	0	4	2
Maxima vestigiū Latitudo i calcaneo	0	2	3
Maxima Latitudo inter ymnētiarū valres	0	2	4
Retractio vbi supra tales	0	1	5

Faint, illegible text at the top of the left page, possibly bleed-through from the reverse side.

Main body of faint, illegible text on the left page, appearing as several lines of bleed-through.

2023

II. VII. 50.
2